

Úvod

Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních (dále „z. m. j. s.“), jehož návrh se v současné době nachází v Poslanecké sněmovně³, má nahradit ustanovení stávající hlavy XXV. trestního řádu, která upravuje tzv. právní styk s cizinou a která se zejména díky narůstajícímu množství implementací předpisů Evropské unie (dále „EU“) neustále zvětšuje (z původních 10 paragrafů někdejší hlavy XXIV. trestního řádu až na současných více než 140 paragrafů). Materie tzv. právního styku s cizinou tedy nyní zaujímá podstatnou část trestně procesního kodexu, navíc „legislativní potence“ orgánů EU v této oblasti vyžaduje jeho neustálé novelizace. Ostatně již nyní hlava XXV. trestního řádu končí § 460zp, takže zákonodárce začala tak trošku „docházet čísla a písmena“ pro nové paragrafy, a to zdaleka ne všechny předpisy EU jsou ve stávající hlavě XXV. trestního řádu implementovány, nemluvě o spolupráci s mezinárodními trestními soudy a tribunály, která je ve stávající hlavě XXV. trestního řádu onou pověstnou Popelkou, když jsou jí věnovány pouhé čtyři odstavce jednoho paragrafu⁴. Další setrvání materie tzv. právního styku s cizinou v trestně procesním kodexu se tedy ukázalo jako neúnosné, a proto bylo zvoleno řešení, dle našeho názoru správné, spočívající ve vyčlenění této materie do zvláštního zákona. Lze si samozřejmě představit i alternativní řešení, kdy by základ úpravy tzv. právního styku s cizinou zůstal v trestně procesním kodexu a pro implementaci každého nového předpisu EU v této oblasti by byl přijímán zvláštní zákon, stejně tak by bylo třeba zvláštního zákona o spolupráci s mezinárodními trestními soudy a tribunály. Zásadní nevýhodou tohoto alternativního řešení by však byla roztržitost, nepřehlednost a případně též neprovázanost právní úpravy.

Návrh z. m. j. s. má 341 paragrafů, takže se jedná o poměrně rozsáhlý právní předpis – bez nadsázky o předpis „kodexové“ povahy. Spolu s návrhem z. m. j. s. byl předložen též návrh změnového zákona⁵, kterým se mění 13 jiných zákonů (příkladem lze uvést trestní zákoník, trestní řád, zákon o Policii České republiky, zákon o Rejstříku trestů). Z. m. j. s. vznikl zhruba 6 let, pracovní skupina pro jeho přípravu se poprvé sešla v dubnu 2006. Nejde tedy o předpis, který by byl „šitý horkou jehlou“. Pracovní skupina pro přípravu z. m. j. s. byla vedena JUDr. Jaroslavou Novotnou z Vrchního státního zastupitelství v Praze a skládala se z odborníků z praxe – státních zástupců, soudců a úředníků Ministerstva spravedlnosti (také oba autoři tohoto příspěvku byli jejími „zakládajícími“ členy).

¹) Autor úvodu a pasáží týkajících se Eurojustu, Evropské justiční sítě, právní pomoci v užším smyslu, předání a převzetí trestního řízení, zvláštních postupů mezinárodní justiční spolupráce s jinými členskými státy EU a překážky věci pravomocně rozhodnuté vůči rozhodnutím jiných členských států EU a přidružených států. Autor je státním zástupcem mezinárodního odboru Nejvyššího státního zastupitelství; tento příspěvek žádným způsobem nevyjadřuje názory a postoje Nejvyššího státního zastupitelství.

²) Autor pasáží týkajících se obecné části z. m. j. s., extradice, uznávání a výkonu cizozemských rozhodnutí a spolupráce s mezinárodními trestními soudy a tribunály. Autor je pracovníkem oddělení mezinárodního práva trestního Ministerstva spravedlnosti; tento příspěvek žádným způsobem nevyjadřuje názory a postoje Ministerstva spravedlnosti.

³) Sněmovní tisk č. 646.

⁴) Viz § 375 odst. 2 až 5 trestního řádu.

⁵) Sněmovní tisk č. 647.

Za „revoluční“ lze na z. m. j. s. označit především samotný fakt, že materii tzv. právního styku s cizinou, resp. mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních vyčleňuje z trestního řádu do samostatného právního předpisu. Snad i některé dílčí změny, o kterých se dále zmíníme, by si toto označení zasloužily. Zcela nová je pak úprava spolupráce s mezinárodními trestními soudy a tribunály a implementace některých předpisů EU v oblasti mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních, které dosud nebyly implementovány. Jinak z. m. j. s. svým obsahem představuje spíše evoluci stávající právní úpravy v hlavě XXV. trestního řádu, zohledňující zejména potřeby aplikační praxe při zajištění odpovídající ochrany lidských práv. Z. m. j. s. tak přináší desítky, možná stovky dílčích zlepšení současné úpravy. Ostatně „vedlejším produktem“ práce na z. m. j. s. byly i novelizace stávající hlavy XXV. trestního řádu (např. zákonem č. 457/2008 Sb. či zákonem č. 459/2011 Sb.). Oproti stávající hlavě XXV. trestního řádu by úprava v z. m. j. s. měla být o něco podrobnější (více návodná), přehlednější a srozumitelnější a procesní ustanovení by měla být na mnohem vyšší úrovni. Zejména v kvalitě procesních ustanovení stávající hlava XXV. trestního řádu velmi pokulhává, snad nejvíce v oddílu sedmém u uznávání a výkonu cizozemských rozhodnutí, který musel být hned v několika ohledech významně „dotvořen“ judikaturou. Vyšší kvalita procesních ustanovení je zejména zásluhou „soudcovské“ části pracovní skupiny pro přípravu z. m. j. s., reprezentované JUDr. Zdeňkou Barešovou a JUDr. Lenkou Pješčakovou (obě z Krajského soudu v Praze).

Na „vývěsním štítu“ návrhu předmětného zákona se neskví „právní styk s cizinou“, ale „mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních“. Pojem „právní styk s cizinou“ nebyl nejšťastnější volbou pro označení daného druhu spolupráce s cizinou již v době svého zavedení, neboť neodkazuje k podstatě této spolupráce jako takové, ale ke kanálu komunikace mezi orgány dotčených států (diplomatický styk, meziministerský styk, resp. styk přes ústřední orgány a přímý styk). Přesnějším pojmem pro označení tohoto druhu spolupráce s cizinou je mezinárodní právní pomoc v trestních věcech (v širším smyslu), kterou lze definovat jako pomoc poskytovanou jedním státem druhému státu při uskutečňování jeho trestní pravomoci.⁶ Za klasické formy mezinárodní právní pomoci v trestních věcech (v širším smyslu) se považují:

- vydávání (extradice),
- právní pomoc v užším smyslu,
- předání / převzetí trestního řízení,
- uznávání a výkon cizozemských rozhodnutí.⁷

Zejména v posledních letech se však namísto pojmu mezinárodní právní pomoc v trestních věcech (v širším smyslu) užívá spíše pojem mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních. Rozšíření tohoto pojmu je zřejmě důsledkem toho, že EU, která v této oblasti zejména v posledních dvou desetiletích vyvíjela a nadále vyvíjí značnou aktivitu, nazývá tento druh spolupráce justiční spoluprací v trestních věcech (tento pojem najdeme již v Maastrichtské smlouvě o EU a objevuje se i v současné Smlouvě o fungování EU). Podstata pojmu mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních zůstává stejná jako u mezinárodní právní pomoci v trestních věcech (v širším smyslu), tedy součinnost (nechceme-li užívat slova „pomoc“) poskytovaná jedním státem druhému státu při uskutečňování jeho trestní pravomoci. Tento pojem nepochybně zahrnuje zmíněné tradiční formy mezinárodní právní pomoci v trestních věcech (v širším smyslu), resp. tradiční formy spolupráce, k nimž je pak třeba přidat i právní akty upravující mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, přijaté v rámci EU, které lze podle jejich vztahu k těmto tradičním formám spolupráce rozdělit do čtyř skupin:

⁶) Viz Kamlach, M., Repík, B.: *Mezinárodní spolupráce v trestním a občanskoprávním řízení*, Panorama, Praha 1990, str. 46.

⁷) Viz tamtéž, str. 46 a 47.

- právní akty směřující ke zdokonalení tradičních forem spolupráce (např. Úmluva o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy EU z 29. 5. 2000⁸⁾),
- právní akty vytvářející nové instituty, které nahrazují tradiční formy spolupráce (např. Rámcové rozhodnutí 2002/584/SVV o evropském zatýkacím rozkazu⁹⁾),
- právní akty vytvářející zcela nové formy spolupráce (např. Rámcové rozhodnutí 2009/829/SVV o uznávání a výkonu rozhodnutí o náhradním opatření za vazbu¹⁰⁾),
- právní akty upravující horizontální opatření ke zlepšení spolupráce mající technický charakter (Rozhodnutí 2002/187/SVV o Eurojustu¹¹⁾ ve znění Rozhodnutí 2009/426/SVV¹²⁾, Rozhodnutí 2008/976/SVV o Evropské justiční síti¹³⁾).

V neposlední řadě bychom do pojmu mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních zařadili i spolupráci s mezinárodními trestními soudy a tribunály, takže v konečném důsledku bychom za mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních mohli považovat nejen součinnost poskytovanou jedním státem druhému státu při uskutečňování jeho trestní pravomoci (tzv. horizontální spolupráce), ale též součinnost poskytovanou státem mezinárodnímu trestnímu soudu nebo tribunálu při výkonu jemu svěřené pravomoci (tzv. vertikální spolupráce). Víceméně záměrně není pojem mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních v návrhu z. m. j. s. definován. Byli jsme si vědomi, že každá definice má svá úskalí, a chtěli jsme, aby za mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních byly považovány všechny formy spolupráce podle z. m. j. s., navíc z. m. j. s. je tak trošku „příběh s otevřeným koncem“, neboť v návaznosti na nové předpisy EU v této oblasti lze očekávat jeho novelizace, resp. rozšiřování.

Struktura z. m. j. s. je následující:

- Část první – Úvodní ustanovení (předmět úpravy, základní pojmy a některé instituty či otázky společné pro celý zákon);
- Část druhá – Ochrana informací, některé subjekty působící v oblasti mezinárodní justiční spolupráce a Schengenský informační systém (ochrana osobních údajů – primárně v rámci EU, zastoupení České republiky v Eurojustu, některé aspekty Evropské justiční sítě, styční soudci a státní zástupci a některé aspekty Schengenského informačního systému);
- Část třetí – Jednotlivé formy mezinárodní justiční spolupráce (tradiční formy mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních – právní pomoc v užším smyslu, vydávání, předání / převzetí trestního řízení, uznávání a výkon cizozemských rozhodnutí, průvozy);
- Část čtvrtá – Spolupráce s mezinárodními trestními soudy a tribunály;
- Část pátá – Zvláštní postupy mezinárodní justiční spolupráce s jinými členskými státy (implementace předpisů EU, které vytvářejí nové instituty nahrazující tradiční formy spolupráce nebo které vytvářejí zcela nové formy spolupráce, zde byly soustředěny do jedné části, a to na rozdíl od současného uspořádání hlavy XXV. trestního řádu, kde

⁸⁾ Č. 55/2006 Sb. m s.

⁹⁾ Rámcové rozhodnutí 2002/584/SVV o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy ze 13. 6. 2002 (Úřední věstník, L 190, 18. 7. 2002, str. 1 a n., české znění – Úřední věstník, Zvláštní vydání 2004, kapitola 19, svazek 6, str. 34 a n.).

¹⁰⁾ Rámcové rozhodnutí 2009/829/SVV o uplatnění zásady vzájemného uznávání na rozhodnutí o opatřeních dohledu jakožto alternativy zajišťovací vazby mezi členskými státy EU z 23. 10. 2009 (Úřední věstník, L 294, 11. 11. 2009, str. 20 a n.).

¹¹⁾ Rozhodnutí 2002/187/SVV o zřízení Evropské jednotky pro justiční spolupráci (Eurojust) za účelem posílení boje proti závažné trestné činnosti z 28. 2. 2002 (Úřední věstník, L 63, 6. 3. 2002, str. 1, české znění – Úřední věstník, Zvláštní vydání 2004, kapitola 19, svazek 4, str. 197).

¹²⁾ Rozhodnutí 2009/426/SVV o posílení Eurojustu a o změně rozhodnutí 2002/187/SVV o zřízení Evropské jednotky pro justiční spolupráci (Eurojust) za účelem posílení boje proti závažné trestné činnosti z 16. 12. 2008 (Úřední věstník, L 138, 4. 6. 2009, str. 14).

¹³⁾ Rozhodnutí 2008/976/SVV o Evropské justiční síti z 16. 12. 2008 (Úřední věstník, L 348, 24. 12. 2008, str. 130).

ustanovení, která upravují nové instituty nahrazující tradiční formy spolupráce, bezprostředně následují po ustanoveních, která upravují příbuzný tradiční institut mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních);

- Část šestá – Přechodná a závěrečná ustanovení;
- Část sedmá – Účinnost;

Tato struktura je charakterizována dvěma specifickými prvky. Předně na Úvodní ustanovení nenavazují přímo tradiční formy mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních, které tvoří až obsah části třetí, ale jakási „zvláštní obecná část“, která upravuje průřezové otázky, které se primárně týkají spolupráce mezi členskými státy EU. Původně byla tato část zamýšlena jako obecná část pro postupy upravené v části páté, nicméně jednak se zde objevují určité přesahy k jiným než členským státům EU (např. další předání osobních údajů do jiného než členského státu EU či působnost Eurojustu, která není omezena výlučně na členské státy EU), jednak se působnost Eurojustu, Evropské justiční sítě či styčných soudců nebo státních zástupců neomezují na postupy podle části páté, ale zahrnuje např. i právní pomoc v užším smyslu či předání, resp. převzetí trestního řízení, tedy tradiční formy mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních. Druhým specifickým rysem je umístění zvláštních postupů mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních mezi členskými státy EU na konec zákona (ponecháme-li stranou přechodná a závěrečná ustanovení a ustanovení o účinnosti). Je tomu tak proto, že jak bylo výše uvedeno, z. m. j. s. je „příběh s otevřeným koncem“ a očekává se, že část pátá bude doplňována o implementace dalších předpisů EU.

Tolik obecné představení návrhu z. m. j. s. V dalším výkladu se soustředíme na nejzajímavější novinky, které návrh z. m. j. s. přináší.

Obecná část – vztah z. m. j. s. k trestnímu řádu

Vzhledem k vyjmutí úpravy mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních z trestního řádu do zvláštního zákona z. m. j. s. výslovně upravuje v § 3 odst. 1 subsidiární použití trestního řádu i na postupy podle z. m. j. s. Současně budou podle § 12 odst. 10 trestního řádu za trestní řízení, stejně jako dosud podle hlavy XXV. trestního řádu, považovány i postupy mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních podle z. m. j. s., neboť změnovým zákonem bude ustanovení § 12 odst. 10 trestního řádu o odkaz na z. m. j. s. doplněno. Zásadním důsledkem této úpravy bude, že i nadále bude vyloučeno použití správního řádu a přezkumu ve správním soudnictví¹⁴, a to i pokud jde o postupy Ministerstva, resp. ministra spravedlnosti.

Z. m. j. s. sám výslovně neupravuje vztah k některým dalším zákonům, zejména k zákonu o soudnictví ve věcech mládeže a k zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob. Zatímco však § 1 odst. 2 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob bude změnovým zákonem doplněn o výslovné stanovení přiměřeného použití z. m. j. s. na justiční spolupráci pro účely trestních řízení proti právnickým osobám, výslovná úprava vzájemného vztahu zákona o soudnictví ve věcech mládeže a z. m. j. s. chybí. Použití zákona o soudnictví ve věcech mládeže v rámci postupů podle z. m. j. s., jedná-li se o mladistvého (např. vydání mladistvého do ciziny), nicméně dovodit lze. Pokud jde o trestní řízení vedené proti mladistvému v České republice, pro jehož účely je nutno vyžádat mezinárodní justiční spolupráci, bude postup podle z. m. j. s. ve skutečnosti jedinou možností, jak této spolupráce dosáhnout. Nicméně jde-li o osoby mladší 15 let, i nadále se bude při mezinárodní spolupráci v souladu s § 96 zákona o soudnictví ve věcech mládeže postupovat podle zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním¹⁵, resp. od roku 2014 podle nového zákona o mezinárodním právu soukromém.

¹⁴) Srov. § 4 soudního řádu správního *a contrario*.

¹⁵) Šámal, P. a kol.: *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, C. H. Beck, Praha 2011, str. 825 a 826.

Obecná část – vztah z. m. j. s. k mezinárodním smlouvám

Jedním z cílů autorů návrhu z. m. j. s. bylo v co největší míře odstranit vázanost mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních na mezinárodní smlouvy a umožnit poskytování a vyžadování pokud možno všech jejích typů na bezesmluvním základě. Pokud však určitý typ spolupráce ve vztahu k danému cizímu státu mezinárodní smlouvou upraven je, bude se i nadále postupovat přednostně podle mezinárodní smlouvy – z. m. j. s. bude tedy subsidiární vůči mezinárodním smlouvám¹⁶. Mezinárodní smlouvy, které upravují mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, jsou vždy tzv. prezidentské smlouvy a patří mezi ně rovněž mezinárodní smlouvy sjednávané ve výlučné pravomoci EU.

Obecná část – vzájemnost

Nově koncipována je rovněž úprava poskytování spolupráce na bezesmluvním základě, resp. na základě vzájemnosti. Dnešní ustanovení § 376 trestního řádu obsahuje pouze kusou úpravu podmiňující vyhovění žádosti cizího státu na bezesmluvním základě poskytnutím ujištění o vzájemnosti a pro případy, kdy dožadujícím státem je Česká republika, opravňuje k poskytnutí ujištění o vzájemnosti v přípravném řízení Nejvyšší státní zastupitelství a po podání obžaloby Ministerstvo spravedlnosti. Nedostatků této úpravy je více, nejvíce problematická je však právě dělba kompetence k poskytování ujištění o vzájemnosti mezi Nejvyšší státní zastupitelství a Ministerstvo spravedlnosti. Ta je chybná už proto, že v extradičním řízení Nejvyšší státní zastupitelství není vůbec ústředním orgánem, a bylo by tedy absurdní, aby poskytovalo ujištění o vzájemnosti v případech, kdy je žádáno o vydání obviněného a trestní řízení v České republice se dosud nachází ve stádiu přípravného řízení. Toto rozdělení rovněž nezohledňuje významný zahraničněpolitický aspekt poskytování (a přijímání) ujištění o vzájemnosti, neboť vyhověním žádosti České republiky o poskytnutí mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních na základě poskytnutého ujištění o vzájemnosti vzniká mezi Českou republikou a dožádaným státem mezinárodněprávní závazek. Tento závazek sice není mezinárodní smlouvou, a nemůže být tedy vnitrostátně vynutitelný např. cestou čl. 10 Ústavy České republiky, to však nic nemění na jeho závaznosti z pohledu mezinárodního práva (a rovněž z pohledu čl. 1 odst. 2 Ústavy České republiky).

Protože zavazování státu ve vztahu k cizím státům a otázky zahraniční politiky patří mezi tradiční prerogativy moci výkonné, resp. vlády, není samostatné oprávnění Nejvyššího státního zastupitelství zavazovat Českou republiku vhodné. Z. m. j. s. proto oprávnění poskytovat a přijímat ujištění o vzájemnosti svěřuje výlučně ministru spravedlnosti¹⁷, a to jako jeho osobní pravomoc, v níž nemůže být zastoupen (podobně jako v rozhodování o povolení vydání). Rovněž je třeba formalizovat zapojení Ministerstva zahraničních věcí jako orgánu odpovědného za zahraniční politiku státu vůbec¹⁸. Pokud se jedná o typ mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních, pro který je výlučně či vedle Ministerstva spravedlnosti ústředním orgánem rovněž Nejvyšší státní zastupitelství, bude si Ministerstvo spravedlnosti před tím, než ministr spravedlnosti ujištění o vzájemnosti poskytne či přijme, muset vyžádat i jeho stanovisko. Ministerstvo zahraničních věcí, Nejvyšší státní zastupitelství

¹⁶) Tj. podle z. m. j. s. se bude postupovat, neupravuje-li mezinárodní smlouva určitou věc vůbec anebo nedostatečně – viz Šámal, P. a kol.: *Trestní řád – Komentář – II. díl (§ 180 až 471)*, C. H. Beck, Praha 2008, str. 2603.

¹⁷) V některých cizích státech je poskytování ujištění o vzájemnosti svěřeno dokonce vládě jako celku [srov. např. čl. 8 odst. 3 švýcarského federálního zákona o mezinárodní právní pomoci v trestních věcech (zákon č. 351.1 z 20. 3. 1981 ve znění pozdějších předpisů)].

¹⁸) § 6 odst. 1 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky.

i Ministerstvo spravedlnosti by měly možnost a vhodnost přijetí či poskytnutí ujištění o vzájemnosti posoudit ze všech hledisek týkajících se jejich působnosti (včetně např. možnosti vyhovět případným budoucím žádostem cizího státu z hlediska úrovně dodržování základních lidských práv v podmínkách tamních věznic, pokud by vyhovění takové žádosti bylo ve zřejmém rozporu se závazky České republiky vyplývajícími z např. čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. V tomto ohledu se možnost poskytnutí ujištění o vzájemnosti ve vztahu k témuž cizímu státu může lišit rovněž v závislosti na tom, o jaký druh mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních se jedná).

Obecná část – ochrana zájmů České republiky

Důležitým obecným důvodem odmítnutí spolupráce i podle z. m. j. s. zůstává tzv. ochrana zájmů státu, resp. výhrada veřejného pořádku (*ordre public*). Rozlišuje se mezi třemi kategoriemi chráněných zájmů České republiky – ústavním pořádkem¹⁹, zásadami právního řádu (tj. v rovině podústavního práva, a to nejen trestního²⁰), na nichž je třeba bez výhrady trvat, a jinými významnými chráněnými zájmy České republiky. Vzájemná důvěra mezi členskými státy EU při spolupráci na základě evropských předpisů je pak zohledněna tím, že ochrana třetí kategorie zájmů je prolomena v případech spolupráce s členskými státy EU na základě evropských předpisů, jakož i v případech předávání osob do Norska a Islandu podle příslušné dohody mezi EU a Norskem a Islandem²¹.

Oproti předchozí právní úpravě dojde ke změnám i ve vymezení kategorií chráněných zájmů. Pojem „Ústava České republiky“ bude rozšířen na celý ústavní pořádek, jehož je Ústava pouze jednou z částí (toto zpřesnění odpovídá také judikatuře Ústavního soudu²²). Namísto „ustanovení právního řádu“ budou nadále chráněny pouze „zásady právního řádu“, přičemž mezi zásady právního řádu České republiky, na nichž je třeba bez výhrady trvat, patří především ty zásady, které zajišťují ochranu základních lidských práv a svobod. V případě jiných významných chráněných zájmů České republiky pak postačí pouze možnost jejich poškození (na rozdíl od prvních dvou kategorií, které se týkají právních norem, které by v případě poskytnutí spolupráce porušeny buď byly, anebo nebyly, mezi jiné významné chráněné zájmy mohou patřit např. i zájmy ekonomické či zahraničněpolitické, díky čemuž může být obtížnější dosáhnout jistoty ohledně jejich předvídaného poškození); rovněž se na rozdíl od rozporu s prvními dvěma kategoriemi chráněných zájmů nejedná o obligatorní, nýbrž pouze fakultativní důvod odmítnutí spolupráce. Mezi jiné významné chráněné zájmy patří rovněž podstatné národní bezpečnostní zájmy, nicméně vzhledem k jejich specifické povaze je jejich ochrana zvlášť vyjádřena i v některých speciálních ustanoveních.

¹⁹) Na rozdíl od mezinárodního práva soukromého (srov. Bělohávek, A. J.: *Římská úmluva – Nařízení Řím I – II. díl*, C. H. Beck, Praha 2009, str. 1742) se v rámci mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních chrání nikoli pouze některá ustanovení ústavního pořádku, nýbrž ústavní pořádek jako celek, což vyplývá z užšího sepejetí práva trestního se státní suverenitou.

²⁰) V této souvislosti srov. pojem a povahu „nutně použitelných předpisů“, jak je vykládá nauka mezinárodního práva soukromého – viz Kučera, Z.: *Mezinárodní právo soukromé*, Doplněk a Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Brno a Plzeň 2009, str. 236 a 237. K definici nutně použitelných předpisů, resp. nutně použitelných ustanovení viz tamtéž, str. 238.

²¹) Dohoda mezi EU a Islandskou republikou a Norským královstvím o postupu předávání mezi členskými státy EU a Islandem a Norskem z 28. 6. 2006 (Úřední věstník, L 292, 21. 10. 2006, str. 2).

²²) Nález Ústavního soudu z 3. 5. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 66/04 (č. 434/2006 Sb.; N 93/41 SbNU 195), nález Ústavního soudu z 3. 1. 2007, sp. zn. III. ÚS 534/06 (N 1/44 SbNU 3).

Obecná část – zásada speciality

Z. m. j. s. se vrací k úpravě zásady speciality nejen pro extradici²³, ale i obecně pro další typy mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních²⁴, která byla v roce 2008²⁵ omezena pouze na právní pomoc (§ 428a, § 430 odst. 2 trestního řádu). Nová úprava, podobně jako úprava v § 378 odst. 2 trestního řádu mezi lety 2004 a 2008, se týká informací a důkazů získaných cestou mezinárodní justiční spolupráce a jejich využití v trestním řízení jako důkazů. Protože zásada speciality není obecným závazkem vyplývajícím ze zvykového mezinárodního práva, je její uplatnění omezeno jen na případy, kdy je odpovídající závazek obsažen v mezinárodní smlouvě anebo kdy jejím dodržením orgán cizího státu poskytnutí informace nebo důkazu podmíní a orgán České republiky takovou informaci nebo důkaz za této podmínky přijme.

Rovněž Česká republika, pokud poskytuje informace nebo důkazy v rámci mezinárodní justiční spolupráce, by měla jak s ohledem na ochranu osobních údajů, tak s ohledem na závazky vyplývající z mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách (např. pokud by existovalo reálné nebezpečí, že v důsledku použití důkazu v jiném trestním řízení, než pro které byl dožadujícímu státu původně poskytnut, bude uložen a vykonán trest smrti anebo že bude osoba vystavena mučení nebo jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání), vyžadovat, aby dožadující stát při jejich použití dodržel zásadu speciality. Protože ale takový závazek nelze uložit cizímu státu jednostranně v z. m. j. s., který je pouze vnitrostátním právním předpisem, bude v praxi zapotřebí, aby orgán vyřizující žádost cizího státu upozornil dožadující orgán na zásadu speciality ještě před poskytnutím informace nebo důkazu a zjistil, zda ji cizí stát dodrží; pokud nikoli, bylo by případně možné, v závislosti na povaze informací nebo důkazů a na reálnosti a intenzitě nebezpečí vyplývajícího z porušení zásady speciality v daném případě pro ochranu osobních údajů nebo pro závazky vyplývající pro Českou republiku z mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách, poskytnutí spolupráce odmítnout. Jedná se o důležitou pojistku proti obcházení důvodů pro odmítnutí spolupráce v jedné trestní věci tím, že by si tuto spolupráci cizí stát vyžádal v jiné trestní věci, a následně poskytnuté informace nebo důkaz použil v té trestní věci, pro kterou by je Česká republika poskytnout nemohla.

Eurojust, Evropská justiční síť

Z. m. j. s. nově na úrovni zákona upravuje některé aspekty fungování Eurojustu a Evropské justiční sítě. Na úrovni EU je Eurojust upraven Rozhodnutím 2002/187/SVV o Eurojustu ve znění Rozhodnutí 2009/426/SVV, Evropská justiční síť Rozhodnutím 2008/976/SVV o Evropské justiční síti²⁶. Rozhodnutí jsou, stejně jako rámcová rozhodnutí, jedním z právních aktů někdejšího III. pilíře EU. Podle čl. 34 odst. 2 písm. c) Smlouvy o EU ve znění před vstupem Lisabonské smlouvy v platnost slouží k jinému účelu (než rámcová rozhodnutí), který je v souladu s cíli hlavy VI. Smlouvy o EU, s výjimkou jakéhokoli sbližování zákonů a jiných právních předpisů členských států, jsou závazná a nemají přímý účinek. Nejsou-li rozhodnutí určena ke sbližování zákonů a jiných právních předpisů členských států EU, lze stěžít hovořit o jejich vnitrostátním provedení (implementaci) v pravém slova smyslu. V případě Rozhodnutí 2002/187/SVV ve znění Rozhodnutí

²³) Ve vztahu k osobám vyžádaným z ciziny § 389 trestního řádu, a zčásti též § 388 odst. 2 trestního řádu. Ve vztahu k osobám vydávaným do ciziny je pak tato zásada (aniž by tak byla výslovně pojmenována) upravena nekoncepčně v § 397 odst. 1 větách čtvrté a páté trestního řádu a v § 402 trestního řádu.

²⁴) § 378 odst. 2 trestního řádu ve znění zákona č. 539/2004 Sb.

²⁵) Novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 457/2008 Sb. s účinností od 1. 1. 2009.

²⁶) Oficiální překlad Rozhodnutí 2008/976/SVV nepřilehavě uvádí název „Evropská soudní síť“.

2009/426/SVV a Rozhodnutí 2008/976/SVV však vyvstala potřeba reagovat na úrovni vnitrostátní právní úpravy na právní úpravu přijatou na úrovni EU. Vnitrostátní úprava tedy neupravuje postavení, působnost a pravomoci Eurojustu nebo Evropské justiční sítě (to je vyhrazeno právnímu předpisu EU), ale pouze jejich odraz na vnitrostátní úrovni.

Evropská justiční síť je sítí kontaktních bodů²⁷ v členských státech EU z řad zástupců ústředních orgánů odpovědných za justiční spolupráci ve věcech trestních, justičních či jiných orgánů majících pravomoc v této oblasti (viz čl. 2 Rozhodnutí 2008/976/SVV). Evropská justiční síť funguje trojím způsobem – usnadňováním kontaktů mezi kontaktními body v různých členských státech EU, pořádáním pravidelných setkání zástupců členských států EU a nepřetržitým poskytováním určitého množství základních aktualizovaných informací (viz čl. 3 Rozhodnutí 2008/976/SVV). Kontaktní body Evropské justiční sítě mají být aktivními prostředníky s cílem usnadňovat justiční spolupráci mezi členskými státy EU, mají navazovat nebo napomáhat při navazování přímých kontaktů s kontaktními body a orgány jiných členských států EU, poskytovat příslušným orgánům svého domovského státu nebo jiných členských států EU anebo jiným kontaktním bodům informace o právní úpravě či praktických postupech a v neposlední řadě se též mají podílet na organizování odborného vzdělávání v oblasti mezinárodní justiční spolupráce (viz čl. 4 Rozhodnutí 2008/976/SVV).

Eurojust je orgánem EU, na rozdíl od Evropské justiční sítě má právní subjektivitu (viz čl. 1 Rozhodnutí 2002/187/SVV ve znění Rozhodnutí 2009/426/SVV) a je centralizovaný – je složen z národních členů, tj. zástupců členských států – státních zástupců, soudců nebo policistů s rovnocennými pravomocemi, kteří mají své stálé pracoviště v sídle Eurojustu v Haagu (viz čl. 2 Rozhodnutí 2002/187/SVV ve znění Rozhodnutí 2009/426/SVV). Cílem Eurojustu je v souvislosti s trestním řízením, které se dotýká dvou či více členských států, a ve vztahu ke stanoveným druhům trestné činnosti (viz čl. 4 Rozhodnutí 2002/187/SVV ve znění Rozhodnutí 2009/426/SVV, v jehož odst. 1 je vymezena obecná věcná působnost v podstatě (zprostředkovaně) výčtem druhů trestné činnosti²⁸ a v odst. 2 doplňková věcná působnost ohledně ostatních druhů trestné činnosti, vázaná na žádost členského státu), jde-li o závažnou trestnou činnost, zejména organizovanou:

- podporovat a zdokonalovat koordinaci vyšetřování a trestního stíhání mezi příslušnými orgány členských států,
- zdokonalovat spolupráci mezi příslušnými orgány členských států, zejména usnadňovat vyřizování žádostí a výkon rozhodnutí v oblasti mezinárodní justiční spolupráce,
- jinak podporovat příslušné orgány členských států za účelem zvyšování účinnosti jejich činnosti při vyšetřování a trestním stíhání (viz čl. 3 odst. 1 Rozhodnutí 2002/187/SVV ve znění Rozhodnutí 2009/426/SVV).

Eurojust může být činný i vůči třetím státům (viz čl. 3 odst. 2 Rozhodnutí 2002/187/SVV ve znění Rozhodnutí 2009/426/SVV). Oproti převážně kooperační Evropské justiční síti by doménou Eurojustu měla být koordinace a měl by být zaměřen na multilaterální nebo na složité bilaterální případy. Postupy v rámci Eurojustu jsou na rozdíl od Evropské justiční sítě formalizované. Své pravomoci Eurojust vykonává prostřednictvím národních členů nebo Kolegia (viz čl. 5 Rozhodnutí 2002/187/SVV ve znění Rozhodnutí 2009/426/SVV), složeného z národních členů (viz čl. 10 Rozhodnutí 2002/187/SVV ve znění Rozhodnutí 2009/426/SVV).²⁹

²⁷) Oficiální překlad uvádí pojem „kontaktní místo“, což je vzhledem k tomu, že jde o osoby, poněkud nemístné. Pojem „kontaktní bod“ také nelze považovat za nejzdařilejší, nicméně je alespoň zavedený v praxi.

²⁸) Viz též čl. 4 odst. 1 a Přílohu Rozhodnutí 2009/371/SVV zřízení Evropského policejního úřadu (Europol) z 6. 4. 2009 (Úřední věstník, L 121, 15. 5. 2009, str. 37).

²⁹) Viz Zeman, P.: *Eurojust – evropská jednotka pro justiční spolupráci*, Trestní právo č. 2/2008, str. 14 až 22, a č. 3/2008, str. 14 až 24, a Vlastník, J.: *Evropská justiční spolupráce v rámci Eurojustu* v Tomášek, M. a kol.: *Europeizace trestního práva*, Linde Praha, 2009, str. 385.

Vnitrostátní úprava Evropské justiční sítě v § 34 z. m. j. s. se omezuje na konstatování, že úkoly plynoucí ze zapojení České republiky do Evropské justiční sítě plní kontaktní body (včetně národního korespondenta pro Evropskou justiční síť) a technický korespondent, dále (na procesní předpis poněkud netradičně) na úpravu procedur jmenování a odvolávání kontaktních bodů a národního korespondenta pro Evropskou justiční síť a na stanovení povinnosti součinnosti orgánů činných v trestním řízení a MSp vůči kontaktním bodům.

Vnitrostátní úprava Eurojustu v § 21 až 33 z. m. j. s. se v podstatné části (opět na procesní předpis poněkud netradičně) věnuje procedurám pro jmenování národního člena, jeho zástupce a asistenta a dalších osob (viz § 21 až 26 z. m. j. s.). Dále vytváří základní právní rámec pro tzv. národní koordinační systém Eurojustu, který má být jakousi „prodlouženou rukou“ národního člena Eurojustu v domovském státě a který má sloužit především jako jakýsi most mezi Eurojustem a Evropskou justiční sítí, po kterém budou putovat případy vyžadující součinnost směrem k té straně, která má pro poskytnutí daného druhu součinnosti lepší předpoklady.

Nejpodstatnější je však úprava pravomocí národního člena Eurojustu, resp. Eurojustu jako takového (§ 28 až 31 z. m. j. s.). Vlastní pravomoci Eurojustu jsou upraveny v čl. 6 (pro případ, že jsou vykonávány prostřednictvím národních členů), čl. 7 (pro případ, že jsou vykonávány prostřednictvím Kolegia) a čl. 8 (společně pro oba případy) Rozhodnutí 2002/187/SVV ve znění Rozhodnutí 2009/426/SVV. V souladu s mezivládní povahou někdejšího III. pilíře EU, v jehož rámci byl Eurojust vytvořen, se jedná pouze o pravomoci koordinační a kooperační povahy. Těžko tomu může být jinak, když EU postrádá vlastní trestní jurisdikci a Eurojust nepodléhá na úrovni EU soudní kontrole. Zjednodušeně řečeno, jde o pravomoc žádat (viz čl. 6 odst. 1 písm. a), čl. 7 odst. 1 písm. a) Rozhodnutí 2002/187/SVV ve znění Rozhodnutí 2009/426/SVV), které odpovídá povinnost členských států EU na žádost reagovat (viz čl. 6 odst. 2 a čl. 8 Rozhodnutí 2002/187/SVV ve znění Rozhodnutí 2009/426/SVV), nikoli tedy povinnost žádosti vyhovět, a pravomoc pomáhat a koordinovat (viz čl. 6 odst. 1 písm. b) až f) a čl. 7 odst. 1 písm. b) až g) Rozhodnutí 2002/187/SVV ve znění Rozhodnutí 2009/426/SVV). Tyto vlastní pravomoci Eurojustu se v z. m. j. s. odrážejí v § 31. Mimoto národní člen vykonává pravomoci, které mu poskytuje právní řád jeho domovského státu (viz čl. 2 odst. 1, 3, 4, čl. 9 odst. 3 a čl. 9a až 9f Rozhodnutí 2002/187/SVV ve znění Rozhodnutí 2009/426/SVV a § 28 a 29 z. m. j. s.). Právě částečné sjednocení a rozšíření pravomocí národních členů na vnitrostátní úrovni bylo jedním z hlavních cílů novelizace původního Rozhodnutí 2002/187/SVV Rozhodnutím 2009/426/SVV a v této souvislosti často zaznívalo rčení, že každý řetěz je pouze tak silný jako jeho nejslabší článek.³⁰ K posilování Eurojustu tak dochází „na účet“ členských států, které však k takovému posilování nemusejí nutně mít kladný vztah. Např. čl. 9c a 9d Rozhodnutí 2002/187/SVV ve znění Rozhodnutí 2009/426/SVV stanoví možnost (naštěstí nikoli povinnost) vybavit národního člena:

- pravomocí po dohodě s příslušným vnitrostátním orgánem nebo na jeho žádost zpracovat nebo doplnit žádost nebo vydat rozhodnutí v oblasti mezinárodní justiční spolupráce, vyřídit takovou žádost nebo vykonat takové rozhodnutí, nařídit vyšetřovací úkon či povolit sledovanou zásilku (viz čl. 9c),
- pravomocí namísto příslušného vnitrostátního orgánu povolit sledovanou zásilku a vyřídit žádost nebo vykonat rozhodnutí v oblasti mezinárodní justiční spolupráce, nelze-li příslušný vnitrostátní orgán včas určit nebo kontaktovat (viz čl. 9d).

Tyto rozsáhlé možnosti posilování operativních pravomocí národních členů Eurojustu již vyvolávají dojem nakročení směrem evropskému veřejnému žalobci, jehož předobrazem má Eurojust být (viz čl. 86 Smlouvy o fungování EU). Ač má být národní člen Eurojustu za

³⁰⁾ Viz Zeman, P.: *Eurojust – evropská jednotka pro justiční spolupráci*, Trestní právo č. 2/2008, str. 18 až 19, a č. 3/2008, str. 22.

Českou republiku vybaven pravomocemi na vnitrostátní úrovni celkem velkoryse, což je dáno jednak tím, že jde o státního zástupce Nejvyššího státního zastupitelství, jednak výčtem pravomocí v § 28 až 29 odst. 1, 3, 4 z. m. j. s., které se týkají především přístupu k informacím a koordinace mezinárodní justiční spolupráce, k jeho vybavení operativními pravomocemi se z. m. j. s. staví zdrženlivě a pouze v § 29 odst. 2 připouští možnost zpracovat nebo doplnit žádost o právní pomoc v užším smyslu, a to v naléhavých případech na základě a v mezích písemného pověření dozorového státního zástupce nebo předsedy senátu příslušného soudu, přičemž na obsah tohoto písemného pověření jsou kladeny v podstatě stejné nároky jako na samotnou žádost o právní pomoc. Širšímu vybavení národního člena Eurojustu za Českou republiku operativními pravomocemi brání zejména fakt, že na národní úrovni by chyběl odpovídající systém kontroly nad jeho činností, pokud by konal úkony trestního řízení (včetně řízení podle z. m. j. s.) v prvním stupni.

Velmi nešťastným se jeví stanovení široké informační povinnosti národních orgánů vůči Eurojustu o vymezeném okruhu věcí s „cizím prvkem“ (viz čl. 13 Rozhodnutí 2002/187/SVV ve znění Rozhodnutí 2009/426/SVV, § 30 z. m. j. s.), která může být pro národní orgány dost zatěžující, přičemž lze pochybovat o schopnosti Eurojustu takové množství informací smysluplně zpracovávat, a tedy o nějakém užitku.

Právní pomoc v užším smyslu

V ustanoveních o právní pomoci v užším smyslu obecně došlo spíše k dílčím praktickým zlepšením, nicméně z nejdůležitějších změn lze zmínit alespoň tyto:

- Pokud jde o vyžádání právní pomoci v cizím státě, byla vymezena role ústředních orgánů (Nejvyšší státní zastupitelství, Ministerstvo spravedlnosti) vůči procesním orgánům (dozorový státní zástupce, soud) pro případy, kdy jsou žádosti o právní pomoc zasílány do cizího státu prostřednictvím ústředních orgánů (viz § 40 odst. 2 z. m. j. s.). Ústřední orgány neslouží k tomu, aby bez dalšího pouze přeposílaly písemnosti do cizího státu nebo z cizího státu. Jejich úkolem je zajistit, aby postup České republiky vůči cizím státům v oblasti právní pomoci v trestních věcech byl jednotný a respektoval určitá pravidla vyplývající ze z. m. j. s. (viz zejména § 4, § 12, § 13, § 39, § 41), mezinárodní smlouvy nebo praxe dosavadního styku s cizozemskými orgány. Proto musí mít ústřední orgány možnost zjednat nápravu případných nedostatků či pochybení procesních orgánů v žádostech o právní pomoc nebo jejich přílohách a jejich stanovisko musí být procesními orgány respektováno. Naproti tomu výlučně procesní orgán je oprávněn vyžádání právní pomoci v cizím státě iniciovat – svou žádostí o právní pomoc (viz § 40 odst. 1 z. m. j. s.).
- U poskytování právní pomoci cizozemským orgánům byl stanoven výčet úkonů právní pomoci, jejichž provedení je podmíněno požadavkem oboustranné trestnosti (viz § 47 odst. 2 z. m. j. s.), neboť zásah do práv osoby, který je s těmito úkony spojen, by bylo možné stěží ospravedlnit v případě, kdy by skutek, pro který je trestní řízení v dožadujícím cizím státě vedeno, nebyl trestným činem i podle práva České republiky. Jedná se o úkony typu prohlídek a zajištění, sledované zásilky, odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, operativně pátracích prostředků apod. Dosud se u těchto úkonů podmínka oboustranné trestnosti pouze dovozovala, ať už z titulu veřejného pořádku (resp. ochrany zájmů státu podle § 377 trestního řádu), nebo ze zásady *locus regit actum*. Je-li právní pomoc poskytována bezesmluvně, uplatní se tento výčet zcela, je-li právní pomoc poskytována na základě mezinárodní smlouvy, uplatní se potud, pokud to mezinárodní smlouva nevyklučuje.
- Dále byla u poskytování právní pomoci cizozemským orgánům vymezena role ústředních orgánů vůči cizozemským orgánům pro případy, kdy jsou žádosti o právní pomoc do České republiky zasílány jejich prostřednictvím, a to díky rozlišení pravomoci a

příslušnosti k přijetí žádosti o právní pomoc (viz § 48 odst. 1 až 4 z. m. j. s.) a pravomoci a příslušnosti k jejímu vyřízení (viz § 48 odst. 5 až 8 z. m. j. s.). Jedná se zejména o stanovení rozsahu přezkumu žádosti cizozemského orgánu ústředním orgánem a výslovné stanovení možnosti vyžádat doplnění nebo žádost vrátit. Mimoto došlo ke změně příslušnosti k vyřízení žádosti o právní pomoc, která umožní širší aplikaci přímého styku mezi justičními orgány. Přímý styk mezi dožadujícím a dožádaným orgánem dosud nebyl optimálně využíván, neboť kromě toho, že na straně České republiky může být dožádaným orgánem státní zastupitelství, nebo soud (podle stádia řízení), vyvstávala ještě otázka věcné příslušnosti (okresní, nebo krajský stupeň v závislosti na ustanovení trestního řádu o věcné příslušnosti v trestním řízení), kterou zpravidla nebyl cizozemský dožadující orgán schopen vyřešit (tj. kvalifikovat skutek, pro který vede podle cizího práva trestní řízení, i podle českého trestního zákoníku, aby byl schopen určit, jestli svou žádost směřovat na okresní nebo krajský stupeň). Nově bude k vyřízení žádosti o právní pomoc příslušný krajský stupeň, s výjimkou žádosti spočívající výlučně v doručení písemnosti, jejíž vyřízení bude příslušet okresnímu stupni. Místní příslušnost se bude odvíjet od místa, kde má být proveden požadovaný úkon právní pomoci.

Vyžádání z ciziny – opuštění institutu mezinárodního zatýkácího rozkazu

Z. m. j. s. opouští mezinárodní zatýkácí rozkaz jako samostatné rozhodnutí *sui generis*, neboť v praxi je jeho vydávání spojeno s obtížemi a průtahy, a rovněž vyvolává mylný dojem, že mezinárodní zatýkácí rozkaz je rozhodnutím, které má samo o sobě účinky v cizině, ačkoli ve skutečnosti tomu tak není³¹. Pro zahájení mezinárodního pátrání bude postačovat pouze dosavadní „vnitrostátní“ příkaz, který soud, spolu s dalšími nezbytnými podklady zašle Ministerstvu spravedlnosti se žádostí o pokračování v pátrání i na mezinárodní úrovni. I z hlediska mezinárodních smluv, které vyžadují, aby k žádostem o vydání byly přikládány zatýkácí rozkazy, postačuje přiložení příkazu k zadržení, příkazu k zatčení, příkazu k dodání do výkonu trestu nebo vykonatelného rozsudku, kterým bylo uloženo ochranné opatření spojené se zbavením osobní svobody. Žádost soudu, adresovaná Ministerstvu spravedlnosti, o vyžádání obviněného či odsouzeného z ciziny samotnou Ministerstvo spravedlnosti k extradiční žádosti přikládat nebude, ta bude pouze vnitrostátní komunikací mezi soudem a Ministerstvem spravedlnosti, na jejímž základě Ministerstvo spravedlnosti požádá Národní ústřednu Interpolu o vyhlášení mezinárodního pátrání (a případně určí jeho rozsah) a po lokalizaci osoby na jejím základě podá extradiční žádost. Nezbytné podklady (popis skutku, znění příslušných ustanovení trestního zákoníku a trestního řádu, popis úkonů ovlivňujících běh promlčecí doby, stejnopis odsuzujícího rozsudku atd.) s překlady dodá soud Ministerstvu spravedlnosti jako samostatné písemnosti (podle současné úpravy je řada z nich součástí mezinárodního zatýkácího rozkazu).

Nově bude soudu stanovena pořádková lhůta v délce jednoho roku od vydání vnitrostátního příkazu, po které bude muset o vyžádání osoby z ciziny, resp. rozšíření pátrání i na cizinu, požádat (nebude-li dán některý z důvodů, pro něž tuto žádost podat nelze; tyto důvody jsou zejména zohledněním zásady proporcionality). Pokud však budou důvody domnívat se, že osoba se nachází v cizině, bude soud moci žádost její vyžádání z cizího státu zaslat Ministerstvu spravedlnosti samozřejmě i dříve.

³¹) Na tom nic nemění ani skutečnost, že vnitrostátní právní úpravy některých států (včetně České republiky) umožňují zadržení osob na základě cizozemských zatýkáčích rozkazů (bez ohledu na to, zda jsou označeny jako „mezinárodní“) či rozhodnutí s obdobnými účinky, aniž by bylo nezbytné vždy vydávat vnitrostátní příkaz k zatčení.

Žádost o vyžádání osoby z ciziny soud nebude rušit, na rozdíl od mezinárodního zatýkacího rozkazu³², usnesením, nýbrž ji pouze odvolá písemným sdělením Ministerstvu spravedlnosti.

Vyžádání z ciziny – možnost vyžádání osoby podezřelé

Významnou novinkou, která bude mít dopad na možnosti vyžádání osob z ciziny, bude zavedení institutu příkazu k zadržení osoby podezřelé, který bude sloužit jako její podklad pro podání žádosti o vyžádání osoby z ciziny, resp. extradiční žádosti, anebo evropského zatýkacího rozkazu. Nový § 76a, který změnový zákon zavádí do trestního řádu, vydání příkazu k zadržení podmiňuje existencí některého z důvodů vazby a (kumulativně) faktickou nemožností doručení opisu usnesení o zahájení trestního stíhání, a to ani předvoláním, předvedením či okamžitým zadržením této osoby. I příkaz k zadržení osoby podezřelé bude, samozřejmě, vydávat soudce.

Bude-li na jeho základě zadržena podezřelá osoba v České republice, bude jí policejním orgánem neprodleně doručeno usnesení o zahájení trestního stíhání, bude vyslechnuta a předána státnímu zástupci, aby mohl do 48 hodin podat návrh na její vzetí do vazby. Pokud však na základě příkazu k zadržení bude podezřelý zadržen v cizině cizozemskými orgány, Ministerstvo spravedlnosti nejprve podá žádost o jeho vydání do České republiky a usnesení o zahájení trestního stíhání mu bude doručeno a další postup podle § 76a trestního řádu realizován až poté, co bude do České republiky skutečně vydán.

V případě zadržení podezřelé osoby v cizině nebude zpravidla ani žádoucí ještě v průběhu řízení o jejím vydání do České republiky žádat o doručení usnesení o zahájení trestního stíhání cestou právní pomoci. Doručením by se totiž z osoby podezřelé stala osoba obviněná a příkaz k zadržení by ze zákona pozbyl platnosti, což by průběh extradičního řízení zkomplikovalo (mohlo by dojít i k propuštění této osoby v cizím státě na svobodu).

Vyžádání z ciziny – zásada speciality

Přestože z. m. j. s. zavádí v § 7 obecnou zásadu speciality, i nadále obsahuje zvláštní, podrobnější úpravu pro vyžádání osoby z ciziny. Oproti § 389 trestního řádu je však tato úprava poněkud uvolněna, neboť zásada speciality podle § 85 z. m. j. s. v případě osob vydaných z ciziny již nebude bránit vedení trestního stíhání jako takového, ale po dobu jejího uplatnění budou vyloučeny pouze úkony spojené se zbavením osobní svobody, řízení před soudem a výkon trestů či ochranných opatření. Proti vydané osobě tedy bude možné vést přípravné řízení pro jiné skutky, než pro které byla vydána, bude možné jí doručovat atp. I nadále sice bude platit, že vydaná osoba je ve vztahu k jiným skutkům, než pro které byla vydána, po dobu uplatnění zásady speciality vyňata z pravomoci orgánů činných v trestním řízení ve smyslu § 10 trestního řádu, avšak pouze v rozsahu uplatnění této zásady.

V této souvislosti je možná vhodné poukázat na ne zcela šťastnou judikaturu³³, z níž vyplývá, že vydaná osoba je osobou, k jejímuž stíhání je třeba souhlasu ve smyslu § 11 odst. 1 písm. c) trestního řádu. Z toho logicky vyplývá, že trestní stíhání vůči takové osobě, není-li souhlas cizího státu dán, by mělo být zastaveno³⁴. Tento výklad však nebere v úvahu skutečnost, že zásada speciality je vždy časově omezená³⁵, přičemž toto omezení může být i relativně krátkodobé. Zastavení trestního stíhání jako meritorní rozhodnutí by tedy jednak

³²) § 384 odst. 6 trestního řádu.

³³) Usnesení Nejvyššího soudu z 24. 5. 2006, sp. zn. 11 Tcu 29/2006 (R 24/2007).

³⁴) § 11 odst. 1 písm. c), § 172 odst. 1 písm. d), § 188 odst. 1 písm. c), § 223 odst. 1, § 231 odst. 1, § 314c odst. 1 trestního řádu.

³⁵) Viz § 389 odst. 1 písm. a) a b) trestního řádu.

v praxi vyloučilo, aby některý z důvodů ukončení jejího uplatnění vůbec nastal, jednak by vedl k nutnosti toto rozhodnutí rušit cestou mimořádných opravných prostředků, pokud by k tomu došlo. Jako vhodnější se proto jeví trestní stíhání pouze přerušit do doby, než se zásada speciality přestane uplatňovat, a to na základě fikce, že ve vztahu ke skutkům, ohledně nichž se uplatní zásada speciality (a po dobu jejího uplatnění), se osoba nenachází na území České republiky, tj. podle § 173 odst. 1 písm. a), resp. § 188 odst. 1 písm. d), § 314c odst. 1, případně § 224 odst. 2, § 231 trestního řádu³⁶.

Vydání do ciziny – zásada *perpetuatio fori*

Pokud jde o řízení o vydání do ciziny, z. m. j. s. až tolik zásadních změn nepřináší, a vychází převážně ze současné úpravy zavedené novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 457/2008 Sb. Významnější změnou je snad jen úprava příslušnosti soudu a státního zastupitelství, kde z. m. j. s. po vzoru občanského soudního řádu³⁷ zavádí zásadu trvání místní příslušnosti soudu (*perpetuatio fori*). Podle této zásady se místní příslušnost určuje podle stavu v okamžiku zahájení řízení a k pozdějším změnám rozhodných skutečností se nepřihlíží. Oproti občanskému soudnímu řádu však z. m. j. s. upravuje pouze materiální stránku zásady *perpetuatio fori*, tj. vázanost místní příslušnosti na stav v době zahájení řízení. Občanský soudní řád obsahuje navíc ještě stránku formální, tj. procesní koncentraci posuzování místní příslušnosti pouze na určitou fázi řízení³⁸. Toto omezení nebylo shledáno vhodným pro extradiční řízení. Zjistí-li se tedy kdykoli v průběhu extradičního řízení, že okolnosti, na kterých byla v době zahájení řízení založena místní příslušnost státního zastupitelství či soudu, byly vyhodnoceny chybně, bude nutno i v pozdějších fázích předběžného šetření či řízení o přípustnosti vydání věc postoupit státnímu zastupitelství či soudu místně příslušnému, případně se může jednat o důvod pro zrušení rozhodnutí soudu v rámci přezkumu Nejvyšším soudem na základě opravného prostředku ministra spravedlnosti.

Místní příslušnost krajského státního zastupitelství pak bude nově výslovně vázána na příslušnost krajského soudu, a nikoli na postoupení extradiční žádosti cizího státu Ministerstvem spravedlnosti nebo Nejvyšším státním zastupitelstvím či na získání informací (zpravidla od Policie České republiky), že některý cizí stát by mohl žádat o vydání osoby.

Vydání do ciziny – upuštění od výkonu zbytku trestu v České republice

Spíše na okraj změn, které z. m. j. s. předpokládá v extradičním řízení, změnový zákon odstraňuje pravomoc ministra spravedlnosti podle § 327 odst. 1 trestního řádu upouštět od výkonu zbytku trestu odnětí svobody, má-li být osoba vydána či předána do ciziny. Tato pravomoc není vnímána jako zcela konformní s Ústavou České republiky, resp. s čl. 40 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Změnový zákon proto sjednocuje upuštění od zbytku trestu v případech, kdy má být osoba vydána či předána, s případy, kdy má být vyhoštěna (§ 327 odst. 2 trestního řádu), a nově toto rozhodování svěruje již výlučně soudu.

Změnový zákon nicméně nedopatřením pomíjí některé další druhy trestů, od jejichž výkonu rovněž upouští ministr spravedlnosti, tj. od výkonu trestu domácího vězení nebo jeho

³⁶) Viz Kamlach, M., Repík, B.: *Mezinárodní spolupráce v trestním a občanskoprávním řízení*, Panorama, Praha 1990, str. 80 až 82. V této souvislosti srov. rovněž usnesení Nejvyššího soudu z 6. 2. 2003, sp. zn. 7 Tdo 856/2002, podle něž důvody nepřípustnosti stíhání podle § 11 odst. 1 trestního řádu, pokud působí jen dočasně, jsou zákonnými překážkami, pro které pachatele nelze postavit před soud (§ 34 odst. 3 trestního zákoníku).

³⁷) § 11 odst. 1 věta druhá občanského soudního řádu.

³⁸) Viz § 105 odst. 1 občanského soudního řádu.

zbytku podle § 334f a od výkonu zabezpečovací detence podle § 356 odst. 2 trestního řádu. Tato opomenutí bude nezbytné napravit cestou pozměňovacího návrhu.

Vydání do ciziny – subsidiární zásada univerzality

Na základě praktických zkušeností s aplikací subsidiární zásady univerzality a s obtížemi, které vyvolává její jednostranné uplatnění, aniž by si to přál stát, který má jurisdikci primárně (tj. na základě zásady teritoriality či aktivní personality) a který za účelem jejího uplatnění žádal (neúspěšně) o vydání osoby, z. m. j. s., resp. změnový zákon přichází s jejím omezením dalšími podmínkami. Jakkoli i nadále platí, že Česká republika nemá zájem na tom, aby osoby, jejichž vydání bylo zamítnuto např. z důvodu neuspokojivého stavu věznic v dožadujícím státě³⁹, zůstávaly na našem území beztrestné (a z České republiky se tak stávalo bezpečné útočiště pro pachatele z těchto „problémových“ států), trestní stíhání takové osoby v České republice pro čin spáchaný v dožadujícím státě však je reálné pouze v případě, že tento cizí stát České republice poskytne nezbytnou součinnost, což se ve většině případů neděje. Novelou trestního zákoníku je tedy jeho § 8 odst. 1 doplněn o podmínku žádosti cizího státu o provedení trestního stíhání pachatele v České republice. Tato žádost může, ale nemusí mít povahu žádosti o převzetí trestního řízení.

Jako další praktická překážka pro úspěšné provedení trestního stíhání v České republice se projevilo i vázání začátku běhu promlčecí doby na okamžik spáchaní trestného činu, což v těchto případech znamená na dobu, kdy tento trestný čin ještě ani nebyl v jurisdikci České republiky, resp. v působnosti trestního zákoníku. Proto bude v této souvislosti upraven § 34 trestního zákoníku – podle jeho nového odstavce 3 písm. e) se doba mezi okamžikem spáchaním činu a okamžikem, kdy se dostane do jurisdikce České republiky, tj. kdy o provedení trestního stíhání v České republice cizí stát požádá, do promlčecí doby nezapočítává. Efekt je tedy stejný, jako kdyby promlčecí doba běžela až od „aktivace“ jurisdikce České republiky podle subsidiární zásady univerzality, tj. od nevydání osoby a následné žádosti cizího státu o její trestní stíhání v České republice.

Pokud trestní stíhání v České republice proběhne a vyústí v pravomocné odsouzení pachatele, novela § 92 trestního zákoníku počítá rovněž s tím, že do trestu uloženého v České republice se bude započítávat nejen „vyšetřovací“ vazba či trest vykonané pro týž skutek v cizině a „vyšetřovací“ vazba vykonaná v průběhu trestního stíhání v České republice, ale rovněž předběžná či vydávací vazba vykonaná v České republice v rámci extradičního řízení, které uplatnění subsidiární zásady univerzality předcházelo.

Předání a převzetí trestního řízení

Okruh států, do kterých lze trestní řízení předat, byl oproti stávajícímu § 448 odst. 1 trestního řádu rozšířen (viz § 105 odst. 1 z. m. j. s.), takže trestní řízení lze nyní předat kterémukoli cizímu státu, podle jehož práva je skutek, pro který je vedeno, rovněž trestný a do jehož pravomoci skutek spadá. Není tedy rozhodující, od jakého titulu se pravomoc dožádaného státu odvíjí (stávající § 448 odst. 1 trestního řádu se omezuje pouze na aktivní personalitu a částečně teritorialitu). Jinak se však podmínky pro předání trestního řízení do cizího státu zpříšňují, aby k němu bylo přistupováno zodpovědněji, aby nesloužilo ke zbavení se trestní věci, ale aby rozhodujícím kritériem bylo skutečně dosažení účelu trestního řízení. Jedná se o reakci na nadužívání institutu předání trestního řízení do cizího státu v praxi, kdy je často trestní řízení do cizího státu předáváno, aniž by bylo zkoumáno, zda cizí stát má lepší

³⁹⁾ Podle § 393 písm. k) trestního řádu, jsou-li tyto podmínky takové, že by Česká republika vydáním osoby porušila své závazky vyplývající např. z čl. 3 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (New York, 10. 12. 1984; č. 143/1988 Sb.).

předpoklady pro vedení trestního řízení než Česká republika. Proto je v § 105 odst. 2 z. m. j. s. pro předání trestního řízení do cizího státu stanovena podmínka, že lze důvodně předpokládat, že účelu trestního řízení bude v cizím státě dosaženo lépe než v České republice. Tato podmínka je dále konkretizována v § 105 odst. 4 z. m. j. s. demonstrativním výčtem základních okolností, které dožadující justiční orgán České republiky při posouzení důvodnosti předání trestního řízení do cizího státu musí vzít v úvahu. S těmito okolnostmi se pak dožadující justiční orgán České republiky též musí vypořádat v žádosti o převzetí trestního řízení (viz § 107 odst. 1 písm. d) z. m. j. s.). Posouzení důvodnosti předání trestního řízení do cizího státu je sice do jisté míry individuální, nicméně určité základní parametry je třeba posoudit vždy (např. zda se podezřelý nebo obviněný nachází na území České republiky nebo na území cizího státu, zda lze dosáhnout jeho vydání nebo předání do České republiky, zda cizí stát již vede trestní řízení proti téže osobě pro týž skutek, zda se většina důkazů, zejména svědků nachází v České republice, nebo v cizím státě, zda povaha chráněného zájmu, který byl trestným činem dotčen, nevyžaduje projednání věci v České republice apod.). Negativní podmínkou předání trestního řízení do cizího státu je obecně rozpor s mezinárodními závazky České republiky v oblasti lidských práv a základních svobod (viz § 105 odst. 3 z. m. j. s.). Dále se předání trestního řízení do cizího státu podmiňuje tím, že na území České republiky byly shromážděny veškeré dostupné důkazy (viz § 105 odst. 2 z. m. j. s.). Česká republika jako dožadující stát by tedy měla trestní řízení předat do dožádaného státu až poté, co řádně odvede „svůj díl“ práce a nevystavovat dožádaný stát tomu, že by úkony, které již mohly být provedeny orgány České republiky, musel v České republice následně vyžadovat cestou právní pomoci v užším smyslu.

Se zpřísněnými podmínkami pro předání trestního řízení do cizího státu souvisí též zavedení nové překážky věci pravomocně rozhodnuté vůči rozhodnutím cizích států v § 11 odst. 1 písm. k) trestního řádu. Tato nová překážka se týká rozhodnutí cizího státu, jemuž bylo z České republiky předáno trestní řízení, a zahrnuje pravomocná rozhodnutí soudu tohoto státu o zproštění obžaloby, o upuštění od potrestání nebo o uložení trestu nebo ochranného opatření, pokud trest nebo ochranné opatření byly vykonány, jsou vykonávány nebo je podle práva daného státu již nelze vykonat. Mají-li orgány České republiky v orgány cizího státu takovou důvěru, že s ním hodlají sdílet odpovědnost za provedení trestního řízení, měly by též respektovat výsledek, k němuž orgány cizího státu dospějí, přinejmenším pokud jde o tyto typy rozhodnutí.

V souvislosti s předáním trestního řízení do cizího státu se zavádí nový typ mezitímního rozhodnutí – dočasné upuštění od některých úkonů trestního řízení (viz § 108 z. m. j. s.), který se uplatní v případě předání trestního řízení do cizího státu v kterémkoli stádiu. U předání trestního řízení do cizího státu ve stádiu před zahájením trestního stíhání nebo ve stádiu vykonávacího řízení zatím podobný typ rozhodnutí chybí. U trestních řízení předávaných ve stádiu trestního stíhání je stávající režim přerušování trestního stíhání podle § 173 odst. 1 písm. d) trestního řádu poněkud nepružný v případě, že je třeba po předání trestního řízení do ciziny provést neodkladný či neopakovatelný úkon, nebo v případě oprav nebo doplnění žádosti o převzetí trestního řízení požadovaných ústředním orgánem. Zcela nevyhovujícím je tento režim u tzv. vazebního předání trestního řízení do ciziny, kde judikatura účelově (ve snaze odůvodnit trvání vazby i po přerušování trestního stíhání) dovodila, že přerušování trestního stíhání podle § 173 odst. 1 písm. d) trestního řádu je institutem, který se výrazně odlišuje od všech ostatních případů zahrnutých do § 173 odst. 1 trestního řádu (viz R 3/2009). O dočasném upuštění od některých úkonů trestního řízení se má rozhodovat před předložením žádosti o převzetí trestního řízení Nejvyššímu státnímu zastupitelství nebo Ministerstvu spravedlnosti k odeslání do cizího státu nebo v přímém styku před odesláním takové žádosti do cizího státu, rozhodnutí má formu usnesení, proti němuž není stížnost přípustná. Důsledkem takového rozhodnutí je podle § 108 odst. 2 z. m. j. s. nemožnost

pokračovat v trestním řízení v České republice, včetně nemožnosti vykonat trest nebo ochranné opatření, s výjimkou neodkladných nebo neopakovatelných úkonů a úkonů nezbytných k předání trestního řízení do cizího státu (úkonem nezbytným k předání trestního řízení do cizího státu je i vazba u tzv. vazebního předání podle § 110 z. m. j. s.). Po dobu dočasného upuštění od některých úkonů trestního řízení se má stavět běh promlčecí doby u promlčení trestní odpovědnosti podle nově navrhovaného § 34 odst. 3 písm. g) trestního zákoníku.

Z dalších významnějších novinek lze zmínit výslovnou úpravu předání trestního řízení do cizího státu proti osobě ve vazbě (viz § 110 z. m. j. s.), které je oproti „běžnému“ předání trestního řízení do cizího státu vázáno na další podmínky.

Možnost převzetí trestního řízení z cizího státu byla upravena zrcadlově k možnosti předání trestního řízení do cizího státu – lze tedy podle § 112 z. m. j. s. z cizího státu převzít trestní řízení pro skutek, který je trestný i podle práva České republiky a který spadá do pravomoci orgánů České republiky, a to bez ohledu na titul pro výkon pravomoci (stávající § 447 odst. 1 trestního řádu se omezuje pouze na aktivní personalitu).

Nová je též výslovná úprava předání řízení o uložení ochranného léčení do cizího státu (viz § 111 z. m. j. s.). Tato úprava dopadá na případy, kdy je o uložení ochranného léčení rozhodováno samostatně (viz § 239 odst. 1 trestního řádu), typicky poté, co trestní stíhání bylo zastaveno z důvodu nepřičetnosti (viz § 172 odst. 1 písm. e) trestního řádu), osoba, o níž má být rozhodováno, se nachází na území cizího státu a její přítomnost u veřejného zasedání nelze zajistit. Řízení o uložení ochranného léčení je sice trestním řízením ve smyslu § 12 odst. 10 trestního řádu, nicméně specifickým, pro které zřejmě bylo na předání tohoto řízení pamatováno v samostatném ustanovení, je, že se v něm řeší již jen dílčí otázka (uložení ochranného léčení), a to zpravidla poté, co o skutku již bylo rozhodnuto s účinky věci pravomocně rozhodnuté. Na předání řízení o uložení zabezpečovací detence, které zde není výslovně zmíněno, bychom toto ustanovení ještě rádi rozšířili formou pozměňovacího návrhu. Zrcadlově k předání řízení o uložení ochranného léčení je upraveno rovněž převzetí řízení o uložení ochranného léčení z cizího státu (viz § 117 z. m. j. s.).

Uznání a výkon cizozemských rozhodnutí – koncentrace rozhodnutí o uznání a o výkonu

Z. m. j. s. opouští současnou koncepci rozhodnutí o uznání a rozhodnutí o výkonu cizozemského rozhodnutí jako dvou samostatných rozhodnutí. Podle dnešní úpravy krajský soud nejprve rozhoduje (rozsudkem) o uznání cizozemského rozhodnutí, včetně případné přeměny trestu nebo ochranného opatření, následně Ministerstvo spravedlnosti vyslovuje souhlas s převzetím výkonu cizozemského rozhodnutí a příslušný cizozemský orgán vyslovuje souhlas s jeho předáním; teprve poté soud (krajský či okresní podle věcné příslušnosti) rozhoduje o výkonu cizozemského rozhodnutí, včetně případného zařazení odsouzené osoby do typu věznice. Podle z. m. j. s. by krajský soud rozsudkem rozhodoval rovnou o uznání i výkonu cizozemského rozhodnutí (byť samostatnými výroky), včetně případné přeměny trestu nebo ochranného opatření i případného zařazení odsouzené osoby do typu věznice, a po vyslovení souhlasu Ministerstva spravedlnosti i příslušného cizozemského orgánu s předáním výkonu uznaného cizozemského rozhodnutí by krajský soud jeho výkon již jen nařídil.

V této souvislosti dojde i k některým dalším, možná již ne tolik podstatným změnám – např. obrat „přeměna“ trestu nebo ochranného opatření bude nahrazen výstižnějším „přizpůsobením“ a nebude již výslovně rozhodováno o pokračování ve výkonu trestu (tj. pokud nebude rozhodnuto o jeho přizpůsobení, bude se v jeho výkonu vždy pokračovat). Rovněž bude v souladu s čl. 10 odst. 2 Úmluvy o předávání odsouzených osob výslovně stanoveno, že zákaz zhoršení trestu nebo ochranného opatření při jeho přizpůsobení se týká

pouze jeho druhu nebo délky, nikoli však podmínek, za kterých jsou trest nebo ochranné opatření vykonávány (včetně druhu věznice). Existence údajné zásady, podle níž v důsledku předání výkonu trestu nebo ochranného opatření nesmí dojít k celkovému zhoršení postavení odsouzeného, na kterou odkazuje nálezný Ústavního soudu z 21. 2. 2007, sp. zn. I. ÚS 601/04⁴⁰, i výkladové stanovisko Nejvyššího soudu z 28. 11. 2007, sp. zn. 7 Tpjn 303/2007 (R 1/2008), není potvrzována, ale naopak spíše vyvrácena judikaturou Evropského soudu pro lidská práva⁴¹.

Uznání a výkon cizozemských rozhodnutí – opravné prostředky Ministerstva a ministra spravedlnosti

Další novinkou, kterou z. m. j. s. v řízení o uznání a výkonu cizozemského rozhodnutí přináší, jsou opravné prostředky Ministerstva, resp. ministra spravedlnosti. Z. m. j. s. totiž jednak aktivně legitimuje Ministerstvo spravedlnosti k podání stížnosti proti rozhodnutí o zamítnutí jeho návrhu na uznání a výkon cizozemského rozhodnutí a k podání odvolání proti rozsudku o uznání a výkonu, jednak ministra spravedlnosti k podání mimořádného opravného prostředku Nejvyššímu soudu po právní moci rozhodnutí soudu o návrhu Ministerstva spravedlnosti na uznání a výkon cizozemského rozhodnutí. Tento mimořádný opravný prostředek je obdobou práva ministra spravedlnosti předložit Nejvyššímu soudu rozhodnutí soudu o přípustnosti či nepřípustnosti vydání, může se však vzhledem k oprávnění Ministerstva spravedlnosti podat již řádný opravný prostředek jevit poněkud nadbytečný. Význam tohoto mimořádného opravného prostředku pro praxi bude zřejmě především judikatorní, neboť z. m. j. s. vylučuje možnost podání mimořádného opravného prostředku ministrem spravedlnosti v případech, kdy důvody pro jeho podání mohlo uplatnit již Ministerstvo spravedlnosti v rámci stížnosti či odvolání, avšak neučinilo tak. Podání mimořádného opravného prostředku tedy bude přicházet v úvahu, pokud: a) Ministerstvo spravedlnosti ze stejných důvodů řádný opravný prostředek sice podalo, avšak soud druhého stupně mu nevyhověl, b) nesprávnost spočívá až v rozhodnutí soudu druhého stupně, nebo c) stížnostní či odvolací důvod byl zjištěn až po uplynutí lhůty k podání řádného opravného prostředku.

Uznání a výkon cizozemských rozhodnutí – náklady převzetí a náklady řízení

Zatímco současný trestní řád v § 456 umožňuje rozhodnout o povinnosti k náhradě nákladů pouze ve vztahu k odsouzené osobě, která byla převzata se svým souhlasem z cizího státu k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody, z. m. j. s. kromě zachování této možnosti, kterou pojímá jako úhradu nákladů samotného fyzického převzetí této osoby (tj. její eskorty orgány Vězeňské

⁴⁰) „Ústřední zásadou pro rozhodování soudu o výkonu trestního rozsudku cizího státu je taková změna podmínek výkonu trestu, která ve výsledku nesmí vést k celkovému zhoršení postavení odsouzeného.“; N 34/44 SbNU 417.

⁴¹) Zejména usnesení Evropského soudu pro lidská práva ve věci Veermäe proti Finsku z 15. 3. 2005, č. 38704/03 („Evropská úmluva o lidských právech nevyžaduje, aby smluvní strany ukládaly své standardy třetím státům nebo územím. Stanovit striktní požadavek, že trest vykonávaný ve vykonávající zemi nemá překračovat trest, který by byl vykonán v odsuzující zemi, by také mařil současný trend k posilování mezinárodní spolupráci při výkonu spravedlnosti, trend, který odráží Úmluva o předávání a je v zásadě v zájmu dotčených osob...“), a usnesení Evropského soudu pro lidská práva ve věci Csozászki proti Švédsku z 27. 6. 2006, č. 22318/02 („... stěžovatelovo předání pravděpodobně oddálí datum jeho podmíněného propuštění a může jej, jak tvrdí stěžovatel, vystavit tvrdším vězeňským podmínkám. Úmluva však nepříznává žádné právo na takové propuštění ani právo vykonávat nepodmíněný trest odnětí svobody v určitém režimu. Stejně tak nevyžaduje, aby rozhodnutí o podmíněném propuštění činil soud. Navíc otázky podmíněného propuštění se týkají způsobu výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody.“).

služby České republiky z cizího státu do České republiky), nově stanoví rovněž povinnost k náhradě nákladů řízení o uznání a výkonu cizozemského rozhodnutí. Tato povinnost nebude závislá na souhlasu či nesouhlasu osoby, vůči níž cizozemské rozhodnutí směřuje, a bude se týkat nákladů podle § 152 odst. 1 písm. a), b) a d) [resp. a) až d), bude-li prosazen pozměňovací návrh] trestního řádu. Pokud k předání výkonu trestu do České republiky nedojde (tj. zejména pokud cizí stát odepře vyslovit svůj konečný souhlas), povinnost k náhradě nákladů řízení nevznikne.

Spolupráce s mezinárodními trestními soudy a tribunály – tři úrovně spolupráce

Významně prohloubena bude v z. m. j. s. úprava tzv. vertikální mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních, tj. spolupráce České republiky s mezinárodními trestními soudy a tribunály. Oproti současným čtyřem odstavcům jediného paragrafu v trestním řádu⁴² nová úprava obsáhne paragrafů čtyřicet (v samostatné části čtvrté z. m. j. s.), neboť je výrazně komplexnější a bude se vztahovat i na spolupráci s typy mezinárodních trestních soudů a tribunálů, s nimiž trestní řád spolupracovat neumožňuje vůbec – současná právní úprava totiž umožňuje spolupracovat pouze s mezinárodními trestními soudy ustavenými na základě mezinárodní smlouvy, jejíž smluvní stranou je i Česká republika⁴³, a s mezinárodními trestními tribunály ustavenými Radou bezpečnosti Organizace spojených národů podle kapitoly VII Charty Organizace spojených národů⁴⁴.

Základem, na kterém je koncepce části čtvrté z. m. j. s. postavena, je rozlišování mezi jednotlivými typy mezinárodních trestních soudů a tribunálů podle povahy spolupráce států s nimi, tj. podle toho, zda je o spolupráci obligatorní (a do jaké míry) či fakultativní. Tyto rozdíly vyplývají z mezinárodněprávního základu, na kterém jsou jednotlivé mezinárodní trestní soudy a tribunály zřizovány, z jeho závaznosti pro Českou republiku a z přenosu pravomocí ve smyslu čl. 10a Ústavy České republiky, pokud k němu došlo. Z. m. j. s. proto rozlišuje mezi třemi skupinami mezinárodních trestních soudů a tribunálů.

V první skupině jsou zařazeny mezinárodní trestní soudy a tribunály, s nimiž je Česká republika povinna spolupracovat na základě mezinárodní smlouvy podle čl. 10a Ústavy České republiky. Jedná se buď o mezinárodní trestní soudy přímo zřízené mezinárodní smlouvou podle čl. 10a Ústavy České republiky (Mezinárodní trestní soud zřízený Římským statutem), mezinárodní trestní tribunály zřízené rezolucí Rady bezpečnosti Organizace spojených národů podle kapitoly VII Charty Organizace spojených národů⁴⁵ (Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu a Mezinárodní zbytkový mechanismus pro trestní tribunály), anebo o mezinárodní trestní soudy a tribunály zřízené na jiném základě, s nimiž však povinnost spolupráce Rada bezpečnosti rezolucí podle kapitoly VII Charty Organizace spojených národů uloží.

Druhou kategorií budou mezinárodní trestní soudy a tribunály ustavené mezinárodní smlouvou mezi mezinárodními organizacemi, jejímž je Česká republika členem (např. Organizace spojených národů, EU atp.), nebo orgánem takové organizace (Rada bezpečnosti) na straně jedné a cizím státem na straně druhé (tzv. hybridní tribunály; v současnosti Zvláštní soud pro

⁴²) § 375 odst. 2 až 5 trestního řádu.

⁴³) V současnosti pouze Mezinárodní trestní soud (ICC) ustavený Římským statutem ze 17. 7. 1998 (č. 84/2009 Sb. m. s.).

⁴⁴) V současnosti pouze tzv. *ad hoc* tribunály pro bývalou Jugoslávii (ICTY) a pro Rwandu (ICTR), které od letošního roku (ICTR), resp. od roku 2014 (ICTY) postupně nahradí Mezinárodní zbytkový mechanismus pro trestní tribunály (*International Residual Mechanism for Criminal Tribunals*), který sám má rovněž povahu mezinárodního trestního tribunálu.

⁴⁵) Chartu Organizace spojených národů je nutno považovat za smlouvu ve smyslu čl. 10a Ústavy České republiky, přestože v době, kdy se Česká republika stala její smluvní stranou, kategorie smluv podle dnešního čl. 10a Ústavy České republiky ještě v československém ústavním právu upravena nebyla.

Sierra Leone a Zvláštní tribunál pro Libanon). S těmito mezinárodními trestními soudy a tribunály Česká republika povinná spolupracovat není, spolupráce však může být žádoucí (jedná se o tzv. diagonální spolupráci⁴⁶), a z. m. j. s. ji proto umožňuje, přičemž svěčuje vládě, aby nařízením stanovila, se kterými z těchto mezinárodních trestních soudů a tribunálů Česká republika spolupracovat bude.

Poslední skupina je zbytková a zahrnuje mezinárodní trestní soudy a tribunály, s nimiž se Česká republika zaváže spolupracovat v mezinárodní smlouvě podle čl. 10 Ústavy České republiky, anebo ohledně kterých bude přijat zvláštní zákon, který povinnost spolupráce stanoví (takový zákon může být velmi stručný, jednovětý – např. „Česká republika spolupracuje s ...“; může však upravovat i případné odchylky od úpravy spolupráce s třetí kategorií mezinárodních trestních soudů a tribunálů podle z. m. j. s.).

Z hlediska legislativně technického je úprava jednotlivých typů spolupráce s mezinárodními trestními soudy a tribunály (právní pomoc, předávání osob, výkon rozhodnutí, předávání trestního řízení a průvoz osob), podobně jako současná úprava, postavena na stanovení přiměřené použitelnosti obecných ustanovení z. m. j. s. o horizontální spolupráci České republiky s cizími státy, z níž stanoví výjimky, výčty nepoužitelných ustanovení a některé zvláštní postupy. Stanovena je vždy úprava obecná (která vlastně platí pouze pro mezinárodní trestní soudy a tribunály třetí kategorie), z níž jsou vždy upraveny další výjimky pro mezinárodní trestní soudy a tribunály první a druhé kategorie. To nepochybně snižuje přehlednost nové úpravy, jiné řešení by však zřejmě z. m. j. s. nepřiměřeně zatížilo příliš obsáhlou úpravou spolupráce s mezinárodními trestními soudy a tribunály, která v praxi najde využití spíše jen výjimečně. Rozdíly mezi spoluprací s jednotlivými typy mezinárodních trestních soudů a tribunálů spočívají především v možnosti a rozsahu uplatnění důvodů odmítnutí spolupráce, způsobu styku, úpravě řízení o předání osob, potřebě uznat rozhodnutí mezinárodního trestního soudu nebo tribunálu, které má být v České republice vykonáno, atp.

Spolupráce s mezinárodními trestními soudy a tribunály – zločin agrese

S mezinárodními trestními soudy a tribunály do určité míry souvisí rovněž jedna ze změn trestního práva hmotného, a to nový trestný čin agrese, který je změnovým zákonem vkládán do trestního zákoníku jako § 405a. Vychází ze změny Římského statutu Mezinárodního trestního soudu⁴⁷, která byla přijata na Revizní konferenci v Kampale v roce 2010 a která tento zločin definuje. Oproti definici schválené Revizní konferencí je však nový § 405a trestního zákoníku stručnější a neobsahuje kazuistický výčet jednání, kterými se lze tohoto zločinu dopustit. Namísto toho podobně jako četné další trestné činy v dílu 2 hlavy XIII trestního zákoníku blanketně odkazuje na mezinárodní právo. Od zločinů přípravy útočné války podle § 406, podněcování útočné války podle § 407 a styků ohrožujících mír podle § 409 trestního zákoníku se zločin agrese liší mj. tím, že nevyžaduje, aby se válka (resp. ozbrojený konflikt) přímo týkala České republiky, ani spojení s cizí mocí. V souladu se závěry kampalské konference však tento zločin nebude postizitelný na základě zásady univerzality.

Část pátá – zvláštní postupy mezinárodní justiční spolupráce s jinými členskými státy

V části páté jsou obsaženy jednak implementace předpisů EU, které obsahuje již současná hlava XXV. trestního řádu a které prošly většimi či menšími změnami:

⁴⁶) Kubíček, M.: *Základní principy a obecná pravidla spolupráce justičních orgánů České republiky s mezinárodními trestními soudy a tribunály z pohledu platné právní úpravy*, Trestněprávní revue č. 4/2010, str. 108.

⁴⁷) Rezoluce Revizní konference z 11. 6. 2010, č. RC/Res.6.

- Rámcové rozhodnutí 2002/584/SVV o evropském zatýkacím rozkazu;
 - Rámcové rozhodnutí 2003/577/SVV o uznávání a výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků⁴⁸;
 - Rámcové rozhodnutí 2005/214/SVV o uznávání a výkonu rozhodnutí ukládajících peněžitou sankci nebo jiné peněžité plnění⁴⁹;
 - Rámcové rozhodnutí 2006/783/SVV o uznávání a výkonu příkazů ke konfiskaci⁵⁰;
- jednak implementace dalších, nových předpisů EU:
- Rámcové rozhodnutí 2002/465/SVV o společných vyšetřovacích týmech⁵¹;
 - Dohoda mezi EU a Islandem a Norskem o předávání mezi členskými státy EU a Islandem a Norskem⁵²;
 - Rámcové rozhodnutí 2009/829/SVV o uznávání a výkonu rozhodnutí o náhradním opatření za vazbu;
 - Rámcové rozhodnutí 2009/948/SVV o předcházení kompetenčním sporům při výkonu pravomoci v trestním řízení a jejich řešení⁵³;
 - Rámcové rozhodnutí 2008/909/SVV o uznávání a výkonu rozhodnutí ukládajících trest odnětí svobody nebo ochranné opatření spojené se zbavením osobní svobody⁵⁴;
 - Rámcové rozhodnutí 2008/947/SVV o uznávání a výkonu rozhodnutí ukládajících dohled nebo alternativní trest⁵⁵.

Předávání na základě evropského zatýkacího rozkazu

Některé koncepční změny, které byly zmíněny u vydávání, se odrazily i u předávání na základě evropského zatýkacího rozkazu – konkrétně možnost vydat evropský zatýkací rozkaz i na osobu podezřelou a uplatnění zásady *perpetuatio fori* v řízení o předání do jiného členského státu EU. Nově byla v § 198 z. m. j. s. upravena zásada speciality, a to ještě volněji než v § 85 z. m. j. s. u vyžádání z cizího státu. Nová úprava především reaguje na rozsudek Soudního dvora EU (dále „ESD“) z 1. 12. 2008 ve věci C-388/08 PPU Artur Leymann, Aleksei Pustovarov, který ukázal, že současná implementace čl. 27 odst. 3 písm. c) Rámcového rozhodnutí 2002/584/SVV o evropském zatýkacím rozkazu v § 406 odst. 1 písm. b) trestního řádu je chybná (ke škodě českých orgánů činných v trestním řízení). V této souvislosti je třeba zmínit zejména nový § 198 odst. 1 písm. a) z. m. j. s., podle něhož je možno v České republice trestně stíhat předanou osobu pro jiný skutek spáchaný před předáním, než pro který byla předána, pokud v rámci trestního stíhání (pro tento jiný skutek)

⁴⁸) Rámcové rozhodnutí 2003/577/SVV o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v EU z 22. 7. 2003 (Úřední věstník, L 196, 2. 8. 2003, str. 45 a n., české znění – Úřední věstník, Zvláštní vydání 2004, kapitola 19, svazek 6, str. 185 a n.).

⁴⁹) Rámcové rozhodnutí 2005/214/SVV o uplatňování zásady vzájemného uznávání peněžitých trestů a pokut z 24. 2. 2005 (Úřední věstník, L 76, 22. 3. 2005, str. 16 a n.).

⁵⁰) Rámcové rozhodnutí 2006/783/SVV o uplatňování zásady vzájemného uznávání příkazů ke konfiskaci z 6. 10. 2006 (Úřední věstník, L 328, 24. 11. 2006, str. 59 a n.).

⁵¹) Rámcové rozhodnutí 2002/465/SVV o společných vyšetřovacích týmech z 13. 6. 2002 (Úřední věstník, L 162, 20. 6. 2002, str. 1 – 3, české znění – Úřední věstník, Zvláštní vydání 2004, kapitola 19, svazek 6, str. 15 až 17).

⁵²) Dohoda mezi EU a Islandskou republikou a Norským královstvím o postupu předávání mezi členskými státy EU a Islandem a Norskem z 28. 6. 2006 (Úřední věstník, L 292, 21. 10. 2006, str. 2).

⁵³) Rámcové rozhodnutí 2009/948/SVV o předcházení kompetenčním sporům při výkonu pravomoci v trestním řízení a jejich řešení z 30. 11. 2009 (Úřední věstník, L 328, 15. 12. 2009, str. 42 a n.).

⁵⁴) Rámcové rozhodnutí 2008/909/SVV uplatňování zásady vzájemného uznávání rozsudků v trestních věcech, které ukládají trest odnětí svobody nebo ochranné opatření spojené se zbavením osobní svobody, za účelem jejich výkonu v EU z 27. 11. 2008 (Úřední věstník, L 327, 5. 12. 2008, str. 27 a n.).

⁵⁵) Rámcové rozhodnutí 2008/947/SVV o uplatňování zásady vzájemného uznávání na rozsudky a rozhodnutí o probaci za účelem dohledu nad probačními opatřeními a alternativními tresty z 27. 11. 2008 (Úřední věstník, L 337, 16. 12. 2008, str. 102 a n.).

nedojde k omezení nebo zbavení její osobní svobody. To však nebrání omezení nebo zbavení osobní svobody v rámci trestního stíhání nebo výkonu trestu či ochranného opatření pro skutek, pro který předána byla. Na rozdíl od § 85 odst. 1 z. m. j. s. toto ustanovení umožňuje i trestní stíhání před soudem a souhlas předávajícího státu je třeba vyžádat až v případě, že dojde k pravomocnému odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nebo ochrannému opatření spojenému se zbavením osobní svobody, a to k výkonu takového trestu nebo ochranného opatření. Pokud je tedy předané osobě v trestním řízení pro jiný skutek spáchaný před předáním, než pro který byla předána, uložen jiný druh trestu nebo ochranného opatření než nepodmíněný trest odnětí svobody nebo ochranné opatření spojené se zbavením osobní svobody, souhlasu předávajícího státu není vůbec třeba (viz § 198 odst. 1 písm. d) z. m. j. s.).

Uznávání a výkon rozhodnutí o náhradním opatření za vazbu

Jedná se o zcela nový druh mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních. Cílem Rámcového rozhodnutí 2009/829/SVV o uznávání a výkonu rozhodnutí o náhradním opatření za vazbu, které tento druh spolupráce zavádí, je, jak potvrzují též body 3. a 5. jeho Preambule, rozšířit možnost využití náhradních opatření za vazbu i na osoby, které mají bydliště v jiném členském státě EU, než ve kterém se vede trestní řízení, aby s nimi nebylo nakládáno odlišně od osob, které v členském státě EU, ve kterém se vede trestní řízení, bydliště mají. Stávající systém vůči osobám, které mají bydliště v jiném členském státě EU, než ve kterém se vede trestní řízení, umožňuje pouze dvojí postup – ponechání ve vazbě i v případech, kdy by osoba, která má bydliště v členském státě EU, v němž se vede trestní řízení, ve vazbě nebyla (tedy v podstatě nerovné zacházení z důvodu bydliště v jiném členském státě EU), nebo propuštění z vazby na svobodu a volný pohyb bez dohledu (tedy v podstatě potenciální ohrožení obětí a veřejnosti). Rámcové rozhodnutí 2009/829/SVV tak má zajistit, aby osoba, která má bydliště v jiném členském státě EU, než ve kterém se vede trestní řízení, mohla vykonávat náhradní opatření za vazbu ve svém domovském státě. Nakolik se dosažení tohoto záslužného cíle Rámcového rozhodnutí 2009/829/SVV přiblížilo, ukáže praxe. Již na samém počátku je však zřejmé, že problém může nastat u zajištění přítomnosti osoby, která má bydliště v jiném členském státě EU, než ve kterém se vede trestní řízení, a ohledně níž bylo rozhodnuto o náhradním opatření za vazbu, u úkonů trestního řízení, v členském státě EU, ve kterém se vede trestní řízení. Pokud se tato osoba nebude chtít k úkonům trestního řízení v členském státě EU, ve kterém se vede trestní řízení, dostavit dobrovolně, může tento členský stát EU spoléhat v podstatě jen na předání na základě evropského zatýkacího rozkazu, což však neznamená, že osoba bude automaticky do tohoto členského státu EU předána. V souvislosti s tímto problémem počítá Rámcové rozhodnutí 2009/829/SVV se dvěma možnostmi, z nichž však žádná není ideální. Předně domovský členský stát EU takové osoby nemusí uznat rozhodnutí o náhradním opatření za vazbu z důvodu, že by byl dán některý z důvodů pro nepředání této osoby, pokud by bylo rozhodováno o jejím předání na základě evropského zatýkacího rozkazu z důvodu porušení náhradního opatření za vazbu (viz čl. 15 odst. 1 písm. h) Rámcového rozhodnutí 2009/829/SVV), v důsledku čehož by náhradní opatření za vazbu nebylo v tomto členském státě EU vůbec vykonáváno, ač vykonatelné rozhodnutí o náhradním opatření za vazbu již bylo v členském státě EU, ve kterém se vede trestní řízení, vydáno (a na jeho základě osoba propuštěna z vazby či ze zadržení). Druhou možností je, že by domovský stát takové osoby sice i přes existenci tohoto důvodu pro neuznání uznal rozhodnutí o náhradním opatření za vazbu (viz čl. 15 odst. 3 Rámcového rozhodnutí 2009/829/SVV) a toto náhradní opatření vykonával, avšak při jeho porušení by nemohl osobu předat na základě evropského zatýkacího rozkazu do členského státu EU, ve kterém se vede trestní řízení. Omezení důvodů pro nepředání na základě evropského zatýkacího rozkazu pro tyto případy, které je navíc pouze fakultativní (viz čl. 21 Rámcového

rozhodnutí 2009/829/SVV), mnoho neřeší. Příslušný orgán členského státu EU, ve kterém se vede trestní řízení, by si tedy ještě před rozhodnutím o náhradním opatření za vazbu ohledně osoby, která má bydliště v jiném členském státě EU, měl v konzultaci s příslušným orgánem domovského státu této osoby (viz čl. 22 odst. 1 písm. a) Rámcového rozhodnutí 2009/829/SVV) učinit jasnou představu o možnosti dosáhnout předání této osoby z jejího domovského státu na základě evropského zatýkacího rozkazu a v návaznosti na to posoudit, zda rozhodnutí o náhradním opatření za vazbu vůbec vydá.

Uznávání a výkon rozhodnutí ukládajících trest odnětí svobody nebo ochranné opatření spojené se zbavením osobní svobody

Rámcové rozhodnutí 2008/909/SVV o uznávání a výkonu rozhodnutí ukládajících trest odnětí svobody nebo ochranné opatření spojené se zbavením osobní svobody je asi nejdůležitější z nových implementací. Režim uznávání a výkonu rozhodnutí na základě tohoto rámcového rozhodnutí má nahradit režim uznávání a výkonu rozhodnutí fungující na základě Úmluvy o předávání odsouzených osob z 21. 3. 1983⁵⁶, případně jejího Dodatkového protokolu z 18. 12. 1997⁵⁷, je však o něco širší, neboť zahrnuje nejen případy, kdy se odsouzený nachází v odsuzujícím státě, ale obecně (nikoli pouze marginálně a výjimečně) též případy, kdy se již nachází ve vykonávajícím státě a kdy jde „pouze“ o předání výkonu trestu nebo ochranného opatření, nikoli též předání odsouzeného (viz čl. 3 odst. 2 Rámcového rozhodnutí 2008/909/SVV). Základní rozdíly nové úpravy oproti stávajícímu režimu uznávání a výkonu na základě Úmluvy, případně jejího Dodatkového protokolu, jsou tyto:

- Zavádí se povinnost převzít (za stanovených podmínek) odsouzeného k výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody, resp. povinnost převzít výkon takového trestu nebo ochranného opatření, pokud odsouzený je občanem vykonávajícího státu a
 - má na jeho území obvyklé bydliště (obvyklým bydlištěm se rozumí místo, kde se osoba fakticky převážně zdržuje, tj. zejména kde vede svou domácnost a kde má své zaměstnání, tedy kde se nachází těžiště jejího každodenního života, přičemž toto místo se nemusí krýt s místem trvalého pobytu), nebo
 - má být do vykonávajícího státu po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody nebo po ukončení ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody vyhoštěn (viz čl. 4 Rámcového rozhodnutí 2008/909/SVV, § 299 z. m. j. s.).
- Rozšiřuje se možnost předání odsouzeného k výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody, resp. možnost předání výkonu takového trestu nebo ochranného opatření do jeho domovského státu bez jeho souhlasu (viz čl. 6 Rámcového rozhodnutí 2008/909/SVV, § 300 z. m. j. s.). Nyní je předání odsouzeného k výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody na základě Úmluvy možné pouze s jeho souhlasem, nebo na základě Dodatkového protokolu i bez jeho souhlasu, ale jen v případě, že je mu v odsuzujícím státě současně uloženo vyhoštění; předání výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody bez souhlasu odsouzeného je pak na základě Dodatkového protokolu možné, pokud po odsouzení uprchl do svého domovského státu. Nově bude možno předat odsouzeného k výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody, resp. předat výkon takového trestu nebo ochranného opatření i bez jeho souhlasu rovněž do státu, kde má obvyklé bydliště. Není náhodou, že iniciátory Rámcového rozhodnutí

⁵⁶) Č. 551/1992 Sb.

⁵⁷) Č. 26/2003 Sb. m. s.

2008/909/SVV byly Rakousko, Finsko a Švédsko, tedy státy s vysokou úrovní vězeňství, kde i vězni z cizích států, zejména těch chudších, se cítí lépe než v domovském státě.

- Zatímco v režimu uznávání a výkonu rozhodnutí na základě Úmluvy, případně jejího Dodatkového protokolu, má Ministerstvo spravedlnosti ústřední postavení – podává soudu návrh na uznání a výkon cizozemského rozhodnutí a rozhoduje o udělení souhlasu s převzetím odsouzeného k výkonu trestu, v režimu uznávání a výkonu rozhodnutí na základě Rámcového rozhodnutí 2008/909/SVV plní pouze asistenční úlohu. Rozhodnutí k uznání a výkonu spolu s osvědčením má příslušný soud obdržet přímo od soudu odsuzujícího státu.

Uznávání a výkon rozhodnutí ukládajících dohled nebo alternativní trest

Implementace Rámcového rozhodnutí 2008/947/SVV o uznávání a výkonu rozhodnutí ukládajících dohled nebo alternativní trest umožňuje uznání a výkon širokého spektra trestů a dohledových opatření (viz čl. 2 a 4 Rámcového rozhodnutí 2008/947/SVV, § 323, 324 a 336 z. m. j. s.), a to zejména:

- podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem,
- podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem,
- podmíněného upuštění od potrestání s dohledem,
- trestů nebo ochranných opatření nespojených se zbavením osobní svobody, pokud spočívají v některém ze stanovených omezení nebo povinností, např. v
 - zákazu činnosti,
 - obecně prospěšných pracích, nebo
 - ambulantním ochranném léčení.

Zatímco nyní v režimu Evropské úmluvy o dohledu nad podmíněně odsouzenými a podmíněně propuštěnými pachateli z 30. 11. 1964⁵⁸ Česká republika díky výhradě, kterou k této úmluvě učinila, přebírá pouze výkon dohledu nebo kontroly a nikoli výkon trestu odnětí svobody nebo jeho zbytku (pro případ, že se podmíněně odsouzený nebo podmíněně propuštěný ve zkušební době neosvědčí), při implementaci tohoto rámcového rozhodnutí byl zvolen opačný přístup, tedy i převzetí případného výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody nebo jeho zbytku. Výjimku představují pouze podmíněné upuštění od potrestání s dohledem a výkon samostatného dohledu (bez stanoveného trestu odnětí svobody), kdy Česká republika pouze vyrozumí jiný členský stát EU o porušení podmínek dohledu; je tomu tak proto, že v těchto případech nebyl trest odnětí svobody uložen a Česká republika není v pozici odsuzujícího státu.

Změnový zákon – novelizace trestního řádu – překážka věci pravomocně rozhodnuté vůči rozhodnutím jiných členských států EU a přidružených států

Změnovým zákonem má být mj. nahrazeno stávající ustanovení § 11 odst. 4 trestního řádu, které provádí čl. 54 Schengenské prováděcí úmluvy a které se týká překážky věci pravomocně rozhodnuté vůči rozhodnutím soudů nebo jiných justičních orgánů jiných členských států EU. Stávající § 11 odst. 4 trestního řádu je nevyhovující hned z několika důvodů:

- týká se jen členských států EU, nikoli států přidružených k provádění schengenského *acquis* (Norsko, Island, Švýcarsko, Lichtenštejnsko),
- zahrnuje příliš široký okruh rozhodnutí, takže brání účinné spolupráci – čl. 58 Schengenské prováděcí úmluvy sice dává přednost širší vnitrostátní úpravě, ta by však

⁵⁸) Č. 75/2002 Sb. m. s.

neměla být bezbřehá, resp. nastavená stejně jako na vnitrostátní úrovni (pokud např. jiný členský stát EU zastaví trestní stíhání pro neúčelnost z toho důvodu, že je vedeno trestní stíhání v České republice, vytvoří tím pro orgány České republiky překážku věci pravomocně rozhodnuté podle tohoto ustanovení),

- není příliš šťastná konstrukce navázání na vnitrostátní překážku věci pravomocně rozhodnuté v § 11 odst. 1 písm. f), g), h) trestního řádu, která se díky § 11 odst. 4 trestního řádu rozšiřuje na rozhodnutí jiných členských států EU, neboť na mnohdy odlišná rozhodnutí jiných členských států EU je třeba pohlížet „očima českého trestního řádu“ a kvalifikovat je jako některé z rozhodnutí podle § 11 odst. 1 písm. f), g), h) trestního řádu.

Navrhovaný § 11 odst. 2 trestního řádu je formulován jako samostatná překážka věci pravomocně rozhodnuté, neodkazuje tedy na vnitrostátní překážku věci pravomocně rozhodnuté v § 11 odst. 1 písm. f), g) h) trestního řádu a pokrývá rozhodnutí

- soudů nebo jiných justičních orgánů,
- jiných členských států EU nebo států přidružených k provádění schengenského *acquis*.

Navrhovaný § 11 odst. 2 písm. a) trestního řádu věcně zahrnuje rozhodnutí, která bychom mohli zjednodušeně nazvat jako odsuzující a kterými:

- bylo upuštěno od potrestání,
- byl uložen trest nebo ochranné opatření – vůči této kategorii rozhodnutí byla nově stanovena podmínka, že trest nebo ochranné opatření je vykonáváno, bylo vykonáno nebo je nelze podle práva odsuzujícího státu vykonat (viz čl. 54 Schengenské prováděcí úmluvy).

Navrhovaný § 11 odst. 2 písm. b) trestního řádu zahrnuje rozhodnutí o zproštění obžaloby a rozhodnutí mající účinky zastavení trestního stíhání, avšak s výjimkou případů, kdy:

1. nevytváří ve státě, v němž bylo vydáno, překážku věci pravomocně rozhodnuté (viz rozsudek ESD ve věci C-491/07 Turanský),
2. bylo vydáno výlučně z důvodu, že v jiném státě bylo zahájeno trestní stíhání proti téže osobě pro týž skutek (viz rozsudek ESD ve věci C-469/03 Miraglia),
3. bylo vydáno výlučně z důvodu, že skutek není trestným činem nebo že nespadá do pravomoci orgánů státu, který takové rozhodnutí vydal,
4. bylo vydáno výlučně z některého z důvodů odpovídajících důvodům uvedeným v § 11 odst. 1 písm. a) až e), i) nebo j) trestního řádu.

Výjimky pod body 3. a 4. vycházejí z toho, že členské státy EU a státy přidružené k provádění schengenského *acquis* jsou množinou samostatných jurisdikcí s různě vymezenou působností svých trestněprávních předpisů, takže rozhodnutí jednoho z těchto států o zproštění obžaloby nebo o zastavení trestního stíhání z důvodu, že skutek není trestným činem nebo že nespadá do jeho jurisdikce, by nemělo omezovat ostatní státy. Stejně je tomu u zproštění obžaloby nebo u zastavení trestního stíhání z důvodu

- milosti nebo amnestie (které by neměly mít extraterritoriální účinky),
- výsad nebo imunit (např. diplomatických výsad nebo imunit se lze dovolávat pouze vůči přijímajícímu státu, nikoli vůči státu vysílajícímu),
- věku pachatele či podmínky souhlasu poškozeného se stíháním (ne všechny státy mají stejnou úpravu),
- ustanovení mezinárodní smlouvy (mezinárodní smluvní závazky jednotlivých států jsou různé), nebo
- úmrtí, resp. prohlášení za mrtvého (např. podmínky pro prohlášení za mrtvého nemusejí být ve všech státech stejné).

Pozměňovacím návrhem bychom chtěli z výjimky podle § 11 odst. 2 písm. b) bod 4. trestního řádu vyloučit případy, kdy důvodem zproštění nebo zastavení trestního stíhání bylo promlčení, neboť podle rozsudku ESD ve věci C-467/04 Gasparini vytvářejí překážku věci

pravomocně rozhodnuté též rozhodnutí soudů v rámci trestního stíhání, kterými je obviněný zproštěn z důvodu promlčení.

Snahou bylo, aby navrhovaný § 11 odst. 2 trestního řádu co nejvíce odpovídal čl. 54 Schengenské prováděcí úmluvy a relevantní judikatuře ESD.⁵⁹ Čl. 50 Listiny základních práv EU, podle něhož nikdo nesmí být stíhán nebo potrestán v trestním řízení za čin, za který již byl v EU osvobozen nebo odsouzen konečným trestním rozsudkem podle zákona, vnímáme nikoli jako nahrazení čl. 54 Schengenské prováděcí úmluvy a související judikatury ESD, ale jako směrnici pro jejich výklad, neboť v této podobě je překážka věci pravomocně rozhodnuté uskutečnitelná pouze v realitě jedné jurisdikce, nikoli v realitě velké množiny samostatných jurisdikcí. Volný pohyb v rámci EU by neměl být na újmu osoby, která by neměla být trestána dvakrát jen proto, že využila své právo volného pohybu, což je podstata čl. 50 Listiny základních práv EU, ale stejně tak by volný pohyb osob neměl sloužit k tomu, že se osoba vyhne spravedlnosti. Proto pravidlo obsažené v čl. 50 Listiny základních práv EU nemůže být bezvýjimečné.

⁵⁹⁾ Viz rozhodnutí ESD ve věcech C-187/01 a C-385/01 Gözütok a Brügge, C-469/03 Miraglia, C-436/04 Van Esbroeck, C-467/04 Gasparini a další, C-150/05 Van Straaten, C-288/05 Kretzinger, C-367/05 Kraaijenbrink, C-297/07 Bourquain, C-491/07 Turanský.